

**Työskentelevän isän psyykkisen kuormittuneisuuden ja  
lapsen temperamentin yhteys heidän yhteiseen aikaansa**  
Tuomo Heiskanen

Varhaiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma  
Syyslukukausi 2020  
Kasvatustieteiden laitos  
Jyväskylän yliopisto

## TIIVISTELMÄ

**Heiskanen, Tuomo. 2020. Työskentelevän isän psyykkisen kuormittuneisuuden ja lapsen temperamentin yhteys heidän yhteiseen aikaansa. Varhaiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. 72 sivua + 2 liitettä.**

Työssäkäyvä isä voi olla psyykkisesti kuormittunut ja hänen aikansa lapsen kanssa saattaa olla rajallista. Lisäksi lapsen temperamentti voi haastaa heidän yhteisen aikansa rakentumista. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella lapsen temperamenttipiirteiden yhteyttä työssäkäyvän isän psyykkiseen hyvinvointiin sekä näiden yhteyttä isän ja lapsen yhteiseen aikaan.

Tutkimusaineistona käytettiin CHILDCARE-hankkeen varhaiskasvatustutkimuksen 2019 nelivuotiaiden lasten työssäkäyvien isien (N = 543) vastauksia. Temperamenttia tarkasteltiin SIDCA-mittarilla viiden temperamenttipiirteen osalta: aktiivisuus, negatiivinen emotionaalisuus, positiivinen emotionaalisuus, sosiaalisuus ja lujatahtoisuus. Isän psyykkistä kuormittuneisuutta mitattiin MH1-5-mittarilla. Taustamuuttujina toimivat asumismuoto, isän työaika, lasten määrä perheessä ja lapsen sukupuoli. Aineistoa analysoitiin Pearsonin korrelaatiokertoimella, eksploratiivisella faktorianalyysillä sekä hierarkkisella lineaarisella regressioanalyysillä.

Isän psyykkiseen kuormittuneisuuteen positiivisesti tai negatiivisesti olivat yhteydessä lapsen negatiivinen emotionaalisuus, aktiivisuus, positiivinen emotionaalisuus ja sosiaalisuus. Isän ja lapsen yhteisen ajan viettotapa jakautui kolmeen ulottuvuuteen: läheisyyteen, yhteisiin aktiviteetteihin ja oppimisen ohjaukseen. Läheisyyteen olivat yhteydessä isän psyykinen kuormittuneisuus, positiivinen emotionaalisuus, asumismuodoista ”ei asu isän luona” sekä yhdysvaikutusmuuttujan kautta sosiaalisuus, lujatahtoisuus ja aktiivisuus. Yhteisiin aktiviteetteihin oli yhteydessä lapsen positiivisuus. Oppimisen ohjaukseen oli yhteydessä lapsen negatiivisen emotionaalisuuden yhdysvaikutus.

**Asiasanat: kuormittuneisuus, lapsen temperamentti, yhteinen aika, isyys**

# SISÄLTÖ

## TIIVISTELMÄ

<b>1</b>	<b>JOHDANTO</b> .....	<b>1</b>
<b>2</b>	<b>ISÄN PSYKKINEN HYVINVOINTI</b> .....	<b>4</b>
	2.1 Isyyden määrittelyä .....	4
	2.2 Psykkinen hyvinvointi ja kuormittuneisuus .....	6
<b>3</b>	<b>ISÄN JA LAPSEN YHTEINEN AIKA</b> .....	<b>9</b>
	3.1 Isän työaika .....	9
	3.2 Isän aika lapsen kanssa .....	10
<b>4</b>	<b>LAPSEN TEMPERAMENTTI</b> .....	<b>13</b>
	4.1 Temperamentin määrittely .....	13
	4.2 Kasvu ympäristön yhteys lapsen temperamenttiin.....	18
	4.3 Lapsen temperamentin yhteys vanhemman kanssa vietettyyn aikaan	19
<b>5</b>	<b>TUTKIMUSKYSYMYKSET</b> .....	<b>21</b>
<b>6</b>	<b>TUTKIMUKSEN TOTEUTUS</b> .....	<b>22</b>
	6.1 Tutkittavat ja aineiston keruu .....	22
	6.2 Mittarit ja muuttajat .....	23
	6.3 Aineiston analyysi .....	26
	6.4 Eettiset ratkaisut.....	28
<b>7</b>	<b>TULOKSET</b> .....	<b>30</b>
	7.1 Temperamenttipiirteet ja isän psykkinen kuormittuneisuus.....	30
	7.2 Isän ja lapsen yhteisen ajan ulottuvuudet .....	31
	7.3 Lapsen temperamenttipiirteiden ja isän psykkinen kuormittuneisuuden yhteys lapsensa kanssa viettämään aikaan.....	33
	7.3.1 Aktiivisuus .....	34
	7.3.2 Negatiivinen emotionaalisuus.....	38

7.3.3	Positiivinen emotionaalisuus.....	43
7.3.4	Sosiaalisuus .....	45
7.3.5	Lujatahtoisuus.....	49
7.3.6	Yhteenveto.....	52
<b>8</b>	<b>POHDINTA.....</b>	<b>55</b>
8.1	Lapsen temperamenttipiirteiden yhteys isän psyykkiseen hyvinvointiin .....	55
8.2	Isän ja lapsen yhteisen ajan muotoutuminen.....	57
8.3	Tutkimuksen vahvuudet ja rajoitteet.....	60
8.4	Jatkotutkimushaasteet .....	61
8.5	Lopuksi.....	62
	<b>LÄHTEET .....</b>	<b>65</b>
	<b>LIITTEET.....</b>	<b>73</b>

# 1 JOHDANTO

Työskentelevän isän aika lapsensa kanssa voi olla hyvin rajallista. Etenkin lapsen ollessa pieni saattaa hän viettää enemmän aikaa äitinsä kuin isänsä kanssa (Jämsä & Kalliomaa 2009). Vuoden 2018 työvoimatutkimuksessa on nähtävillä, kuinka lapsiperheiden isillä työllisyysaste oli 92 %, eli keskimääräisesti 15 % korkeampi kuin äideillä (Tilastokeskus 2018). Vaikka äitien työllistyminen on yleistynyt viime vuosina, tilastojen mukaan äidin rooli lastenhoitajana kotona on edelleen yleisempää kuin isän. Väestöliiton vuoden 2020 Perhebarometrissa havaittiin, että isät jäävät lyhyemmälle perhevapaalle ja tekevät pidempiä työpäiviä kuin äidit. (Sorsa & Rotkirch 2020, 60.) Perhe- ja työllisyyspolitiikassa onkin viime vuosina keskitytty kannustamaan isiä pitämään perhevapaita, jotta he voisivat viettää enemmän aikaa lastensa kanssa (Sutela & Lehto 2014, 161).

Isän rooli perheessä on pitkään nähty enemmän elättäjänä kuin hoivaajana, ja onkin puhuttu niin sanotusta ”mieselättäjämallista” (Salin, Ylikänkkö & Hakovirta 2018). Mieselättäjämallin taustalla on toiminut näkemys sukupuolitaapaisuudesta, eli siitä, että miehillä ja naisilla on tapana tehdä erilaisia asioita (Jokinen 2005). Jos isän rooli nähdään perheessä enemmän elättäjänä kuin hoivaajana, voi se vaikuttaa hänen sitoutumiseen perheeseensä. Isyyteen on esimerkiksi 2000-luvulla yhdistetty erilaisia määreitä kuten läsnä- tai poissaoleva tai perhe- tai työkeskeinen isä. Vanhemmuutta koskevissa mediakeskusteluissa on näiden lisäksi korostunut, että isyys nähdään yleisesti äitiyttä vähäisempänä vanhemmuutena. (Eerola & Mykkänen 2014.)

Monissa isän ja lapsen yhteistä aikaa koskevissa aiemmissa tutkimuksissa (mm. Aeasha, Halliburton & Humphrey 2013; Mykkänen 2014; Halme 2009; Närvi 2014) on havaittu isien nauttivan lapsensa seurassa olemisesta ja toimivan monesti vertaisena leikkijänä lapsensa kanssa. Isän ja lapsen yhteiseen aikaan on lisäksi sisältynyt vahvasti myös tehtäväorientoituneisuutta, fyysistä leikkiä ja opettamista (Aeasha, Halliburton & Humphrey 2013; Conner, Knight

& Cross 1997; Halme 2009; Masciadrelli, Pleck & Stueve 2006). Yhteisen ajan järjestäminen lapsen kanssa voi kuitenkin olla vaikeaa, jos isä tekee pitkää työpäivää. Työn ja perheen yhteensovittaminen voi aiheuttaa ristiriitaisuutta, psyykkistä kuormitusta sekä perheen laiminlyönnin tunteita. Työvoimatutkimuksen vuosien 1990–2013 tilastoista käy ilmi, että joka neljäs palkansaaja koki ansiontyön tuottavan stressiä perheen kanssa vietetyn ajan ja kotitöiden järjestämisessä. (Sutela & Lehto 2014, 171.)

Psyykinen hyvinvointi on hyvinvoinnin tila, jossa ihminen tunnistaa omat taitonsa, selviää normaalista stressistä elämässä sekä kykenee toimimaan osana omaa yhteisöä (World Health Organization 2004). Isän psyykinen hyvinvointi voi myös olla suoraan yhteydessä lapsen kanssa vietettyyn aikaan eikä vain sen puutteeseen. Halmen (2009, 34) mukaan yhteisissä hetkissä lapsen kanssa stressiä isälle voi aiheuttaa esimerkiksi koettu lapsen vaativuus. Isän tai äidin on helpompi kokea itsensä paremmaksi vanhemmaksi iloisen ja/tai tyytyväisen lapsen kuin vaativan temperamentin omaavan lapsen kanssa (Keltikangas-Järvinen 2004; Keltikangas-Järvinen, Räikkönen & Puttonen 2001). Jos isä kokee lapsen kanssa yhdessä tekemisen kuormittavaksi, saattaa hän vältellä yhdessä olemista (Crockenberg 2003). Lapsen temperamentti piirteiden on havaittu vaikuttavan myös vanhemman ja lapsen yhteisen ajan viettotapaan. Esimerkiksi fyysisesti aktiivisen ja liikkuvan lapsen kanssa vanhemman aika saattaa mennä enemmän lapsen toiminnan seuraamisessa, kun taas sosiaalisen lapsen kanssa yhteinen aika voi olla hyvin neuvottelupainotteista (Keltikangas-Järvinen 2004; Zarra-Nezhad 2016).

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan kvantitatiivisen aineiston pohjalta, miten lapsen temperamenttipiirteet ovat yhteydessä työssäkäyvän isän psyykkiseen kuormittuneisuuteen ja millaisia ulottuvuuksia työskentelevän isän ja hänen lapsensa yhteisessä ajassa ilmenee. Lisäksi aineiston pohjalta selvitetään, miten isän psyykinen hyvinvointi ja lapsen temperamenttipiirteet ovat yhteydessä isän ja lapsen yhdessä vietetyn ajan ulottuvuuksiin. Tutkimuksen aineisto koostui CHILDCARE-hankkeen vuoden 2019 nelivuotiaiden lasten vanhemmille

suunnatusta varhaiskasvatuskyselystä. CHILDCARE-tutkimushanke on Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittama.

Tutkielman rakenne on seuraavanlainen. Tutkielman teoriaosuus koostuu kolmesta luvusta. Luvussa kaksi tarkastellaan isyyden historiaa, roolia, muutoksia sekä sitä, miten nämä asiat ovat yhteydessä isän kokemaan psyykkiseen hyvinvointiin. Luvussa kolme kuvaillaan tekijöitä, jotka määrittelevät isän ja lapsen yhteistä aikaa. Luvussa neljä esitellään lapsen temperamenttia koskevia teorioita sekä tekijöitä, jotka ovat yhteydessä lapsen temperamenttiin hänen kasvuympäristössään. Teoriaosuuden jälkeen on tutkimuksen toteuttamista koskeva osuus, joka koostuu kolmesta luvusta. Luvussa viisi asetetaan tutkimuskysymykset ja luvussa kuusi kuvataan tutkimuksen aineistoa, menetelmiä ja toteutusta. Luvussa seitsemän esitellään tutkimuksen tulokset. Lopuksi luvussa kahdeksan on pohdinta, joka sisältää tulosten tarkastelua, tutkimuksen arviointia sekä jatkotutkimusaiheita.

## 2 ISÄN PSYKKINEN HYVINVOINTI

2000-luvulla yhä useammalla miehellä elämän merkityksellisyys rakentuu isyyden, perheen ja ansiotyön ympärille. Isän onnistuessa tasapainoittamaan omaa aikaansa näiden elämän eri osa-alueiden välillä voi hän samalla tukea omaansa sekä koko perheensä hyvinvointia. (Mykkänen & Eerola 2011.) Isä voi joutua epäilemään oman isyyden roolia ja tärkeyttä perheessään, jos hän ei saa järjestettyä yhteistä aikaa lastensa kanssa (Halme 2009).

### 2.1 Isyyden määrittelyä

Suomessa isän merkitys perheessä on muuttunut ajan mukana ja moderni kuva isyydestä on erilainen kuin menneisyydessä. Isyyteen liitetään nykyään vahvemmin sitoutuneisuutta lastaan kohtaan, jolloin isän vastuuntunto ja huoli lapsestaan voidaan nähdä osana onnistuneen kasvattajan kuvausta. (Ünüvar 2011, 126.) Perheessä isä pystyy kehittämään itseään kasvattajana. Väänänen (2013) mukaan perheen määrittely on sidoksissa yhteiskuntaan, aikaan sekä perheen jäsenten omiin subjektiivisiin kokemuksiin siitä. Vaikka käsitykset perheestä muuttavat jatkuvasti muotoaan, perheen merkitys on pysynyt vahvana yksilöille ja yhteiskunnalle. Lisäksi käsitykset isyydestä ja sen merkityksestä perheelle ovat muuttuneet, kun perhemuodot 2000-luvulla ovat laajentuneet. (Väänänen 2013.)

Modernin isyyden mielikuvan taustalla voidaan nähdä ajatus sukupuolten välisestä tasa-arvosta perheen sisällä. Perherakenteissa tapahtuneiden muutosten ansiosta isän rooli perheessä on nykyään perinteisistä sukupuolirooleista vapautuneempi kuin esimerkiksi 50 vuotta sitten. (Jokinen 2017, 130-133.) Modernin isyyden mielikuvan avulla voidaan välttää myös tiettyjä isyyden rooliin liitettäviä geneettisiin ja sosiobiologisiin selitysmalleihin pohjautuvia itsestäänselvyyksiä, kuten että isällä olisi pienempi rooli vanhempana äitiin verrattuna. Nykyiseen isyyteen kuuluu sellaisia toimintatapoja, jotka liitettiin ennen äitiy-



teen ja naistapaisuuteen. (Kuronen & Hokkanen 2008, 28-29.) Kulttuurilliset kuvat mies- ja naistapaisuudesta ovat perustuneet näkemykseen, että miehillä ja naisilla on tapana tehdä erilaisia asioita. Esimerkiksi naistapaisuuteen on yhdistetty lempeys ja miestapaisuuden aggressiivisuus, jolloin naisten ja miesten erilaiset tavat toimia ovat kuvanneet samalla sukupuoliin liitettyjä sosiaalisia normeja ja sääntöjä. (Jokinen 2005, 50.)

Isyyttä virallisesti määrittävänä asiakirjana toimii Suomessa isyyslaki. Isyyslain mukaan äidin aviomies voi toimia isänä, jos lapsi on syntynyt avioliiton aikana. Henkilö määritellään isäksi myös, jos hän on siittänyt lapsen tai jos hänen siittiötään on käytetty hedelmöityshoidossa lapsen saamiseksi. (Oikeusministeriö 2015/11.) Isyyden alkamisen yhtenä määritelmänä voidaan tällöin pitää lapsen syntymää. Isyyttä voidaan biologisen puolen lisäksi tarkastella myös sosiaalisesta näkökulmasta. Esimerkiksi isyystutkija Jouko Huttunen (1999) on jakanut isyys-käsitteen yhteiskunnallinen isyys, kulttuurinen isyys ja perheiden isyys -alakategorioihin, joista etenkin perheiden isyys tarkoittaa perheen omia ajatuksia isyydestä sekä isien näkemystä isän roolista omassa perheessään.

Isyys rakentuu jokaiselle isälle eri tavoin ja esimerkiksi lapsen ja isän yhteinen aika on yksi tärkeä tekijä isyyden roolin rakentumisessa. Lapsuutta ja isyyttä tutkineen Ünüvarin (2011) turkkilaisessa vertailevassa tutkimuksessa selvitettiin 180 isälle kohdistetuilla haastattelulomakkeilla, millaisista tekijöistä heidän isyytensä rakentuu ja miten ne eroavat edellisen sukupolven isien vastuuksista. Tutkimuksessa selvisi, että isän rooliin 2000-luvun alkupuolella liittyy vahvemmin läheinen suhde omaan lapseen kuin 1970-luvulla. Yhtenä tekijänä nähtiin, että muutokset esimerkiksi isien sosiaalisessa elämässä ovat vaikuttaneet nykypäivien isien rooleihin sekä vastuunottamiseen lapsistaan. Suuri osa miehistä voi kokea vanhemmuuden olevan tärkeimpiä tapoja rakentaa omakuvaansa. Isyys muokkaa heidän lyhyen ja pidemmän ajan tavoitteitaan, päätöksiään sekä tapojaan kokea tapahtumia elämässä. (Palkovitz, Copes & Woolfolk 2001, 65-66.)

Suomessa on erityisesti viime vuosikymmeninä tutkittu isyyttä siinä ta-  
pahtuneiden muutosten kautta. Uudemmissa isyystutkimuksissa on tutkittu  
ajan mukana muuttuneita isyyden malleja, ehtoja ja arkea. (Mykkänen & Aalto  
2010, 10-11.) Isiä, isyyttä ja hyvää vanhemmuutta pohtineet tutkimukset ovat  
olleet esillä etenkin 2000-luvulla tuottaen samalla ymmärrystä siitä, mitä on  
hyvä isyys. Samalla kun moninaisemmat isänä olemisen tavat ja muodot ovat  
sallitumpia, hyvän isyyden kriteerit ovat tiukentuneet. (Eerola & Mykkänen  
2014, 7.) Hyvän isyyden kriteerit vaihtelevat näkökulman mukaan. Esimerkiksi  
Rosenberg & Wilcox (2006) ovat jakaneet hyvän isyyden seitsemään  
ulottuvuuteen, joihin kuuluvat positiivisen suhteen ylläpitäminen lapsen äitiin,  
yhteinen aika lapsen kanssa, lapsen hoitaminen, lapsen kasvattaminen, lapsen  
oppaana ulkomaailmassa toimiminen, positiivisena roolimallina oleminen sekä  
lapsen suojeleminen ja elättäminen. He huomauttavat, että auttamalla isiä  
ymmärtämään oman arvonsa ja merkityksensä perheessä tuetaan samalla  
heidän sitoutumistansa perheeseen. Jos isä kokee olevansa vain ylimääräinen  
jäsen perheessään, hänen voi olla vaikeampi sitoutua perheensä arkeen ja  
lastensa kanssa olemiseen. (Rosenberg & Wilcox 2006.)

## **2.2 Psyykinen hyvinvointi ja kuormittuneisuus**

Perhe-elämän hektisyys voi olla yhteydessä siihen, millaiseksi isä kokee oman  
psykkisen hyvinvointinsa. Hyvinvointi on perinteisesti jaettu kolmeen  
kokonaisuuteen: terveyteen, materiaaliseen ja koettuun hyvinvointiin.  
(Vaarama, Moisio & Karvonen 2010, 11-13). Omakohtainen koettu hyvinvointi  
on sateenvarjotermi ihmisen omista tuntemuksista, käsityksistä ja elämästä.  
Yleisesti voidaan ajatella oman arvioinnin psyykkisestä hyvinvoinnista olevan  
näkemysarvio omasta elämästä. (Dolan, Peasgood & White 2008, 94.)

Psyykkistä hyvinvointia on mahdollista mitata eri mittareilla. Tutkimuk-  
sen keskiössä voivat olla esimerkiksi mielenterveyshäiriöt, masentuneisuus tai  
psykinen stressi (Kerkkänen & Säävälä 2015, 14). Yleistä psyykkistä hyvin-  
vointia on mahdollista tarkastella esimerkiksi analysoimalla ihmisen psyykkistä

kuormittuneisuutta, esimerkiksi sitä, miten todennäköisesti mitattavalla ilmenee mieliala- ja ahdistuneisuusoireilua (Nenonen ym. 2011, 50). Psykkisen kuormittuneisuus voi johtaa mielenterveydellisiin häiriöihin sekä myös psyykkiseen pahoinvointiin. (Kestilä ym. 2007.) Psykkinen pahoinvointi voi ilmetä yksilön arjessa, esimerkiksi henkisenä ahdistuksena ja toimintakyvyn alenemisenä (Kiikkala 2007).

Isien psyykkistä kuormittuneisuutta ja hyvinvointia koskevissa tutkimuksissa on havaittu, että perheen kanssa vietettävällä ajalla on suuri vaikutus isän psyykkiseen hyvinvointiin. Samoin myös Musickin, Meierin ja Floodin (2016) amerikkalaisessa tutkimuksessa havaittiin, että isän psyykinen hyvinvointi on vahvasti yhteydessä hänen lapsensa kanssa vietettyyn aikaan. Isät kokivat lapsensa kanssa toimimisen olevan heille hyvin merkitsevää ja psyykkistä hyvinvointia tukevaa. Meierin, Musickin, Fischerin & Floodin (2018) tutkimuksessa havaittiin, että lapsen ikä voi olla yhtäältä yhteydessä vanhemmuuden tuomiin iloihin, toisaalta isän psyykkiseen kuormittuneisuuteen. Tutkimuksessa vanhemmuus koettiin 6–12-vuotiaiden lasten kanssa vähemmän uuvuttavaksi kuin alle 6-vuotiaiden lasten kanssa. Yhtenä syynä pidettiin sitä, kuinka lapsen kasvaessa hänen kanssaan vietettävä aika muuttuu enemmän hoitamisesta yhteisen vapaa-ajan viettämiseksi. Tämän vuoksi eri-ikäisten lasten isien psyykinen hyvinvointi näyttäytyi hyvin erilaisena. (Meier, Musick, Fischer & Flood 2018.)

Sitoutunut ja osallistuva isyys ovat isossa osassa isän sekä koko perheen hyvinvoinnin rakentumisessa. Tällöin vanhempien kokemat kriisit, esimerkiksi eron jälkeinen yksinhuoltajuus, voivat osoittautua osalle isistä esteenä vanhemmuudelle tai uutena haasteena, johon suhtaudutaan aktiivisesti ja myönteisesti. (Tuovinen 2014, 134-137.) Isän psyykinen hyvinvointi saattaa kärsiä esimerkiksi avioeron takia, mikäli sen seurauksena hänen roolinsa perheessä pienenee. Eroperheissä isän oma sitoutuneisuus ja halu olla osana perheen elämää ovat isossa osassa siinä, miten hän arvioi omaa psyykkistä hyvinvointiaan. (Meadows 2009.) Isän ja lapsen asumismuoto on yhteydessä heidän yhteisen aikansa määrään ja sen merkitykseen. Mitä vähemmän aikaa isä viettää lapsensa kanssa, sitä merkityksellisempää tämä yhteinen aika on.

(Hakovirta & Broberg 2014; Tuovinen 2014.) Eroperheissä yksi yleisin asumismuoto on vuoroasuminen, jolloin lapsi asuu vuoroperään vanhempiensa luona. 2000-luvulla valtaosassa eroperheissä lapsi asui äidin luona ja asumismuotoa määriteltiin sen mukaan, että tapaako lapsi isäänsä säännöllisesti, epäsäännöllisesti tai ei juuri lainkaan. (Sodermans 2013, 126.)

Työssäkäyvillä isillä kiireen tunne arjessa saattaa aiheuttaa stressiä. Kiireellä tarkoitetaan kokemusta, että ei ehdi tekemään kaikkea mitä on tarkoitus tehdä. Esimerkiksi ansiotyöaikojen pidentyminen isillä voi olla yhteydessä aikapulaan ja kiireen tunteeseen. (Miettinen & Rotkirch 2012, 90.) Isä saattaa näin ollen kokea psyykkistä kuormittuneisuutta monesta tekijästä. Perhe- ja työelämä tuovat isän elämään erilaisia rooleja ja arjen vaatimuksia, jotka voivat olla yhteydessä hänen tapaansa tulkita omaa psyykkistä hyvinvointiaan sekä itseään toimijana. Esimerkiksi vanhemmuus voi aiheuttaa isälle stressiä, jos hän ei ole tyytyväinen omaan kyvykkyyteensä vanhempana, kiintymykseensä lastaan kohtaan tai sosiaalisten suhteiden laajuuteen vanhemmuuden aikana (Halme 2009, 114).

### 3 ISÄN JA LAPSEN YHTEINEN AIKA

Isän ja lapsen yhteisen ajan rakentumisessa isän työaika on yhteydessä siihen, miten ja kuinka paljon isä pääsee viettämään aikaa lapsensa kanssa. Kiire ja väsymys töistä voivat heijastua perheeseen, ja tällöin vanhemman on vaikeampi keskittyä lapseensa ja lapsen kanssa vietettävään aikaan (Miettinen & Rotkirch 2012, 11). Isän ja lapsen yhteinen aika näyttäytyy mahdollisesti isän työssä uupumuksen seurauksena passiivisena yhdessä olemisena, jossa korostuu enemmän lapsen hoito ja kasvatusta kuin yhteisen ajan viettäminen (Eerola & Mykkänen 2014). Työn iso rooli isän elämässä voi myös suoraan aiheuttaa huonoa omatuntoa siitä, että he eivät ehdi töiden takia viettää tarpeeksi aikaa lastensa kanssa (Lammi-Taskula & Salmi 2014; Milkie, Kendigm, Nomaguchi & Kathleen 2010).

#### 3.1 Isän työaika

Perheen arkeen kuuluu lapsen hoidon ja vanhempien ansiotyön yhteensovittaminen. Työaika voi olla säännöllistä tai epäsäännöllistä. Säännöllinen työaika normaalin työaikamallin mukaan sisältää samat tunnit ja ajanjaksot työpäivittäin. Säännöllinen työaika voi Suomessa olla enintään 8 tuntia vuorokaudessa ja 40 tuntia viikossa, kun puolestaan epäsäännöllinen työaika poikkeaa työn mukaan tästä perussäännöstä. (Partonen 2020.) Epäsäännöllinen työaika tarkoittaa sekä vuorotyötä että iltaisin, öisin ja viikonloppuisin tehtävää työtä (Sorsa & Rotkirch 2020, 22).

Vanhempien työaikoja on tarkasteltu esimerkiksi Perheet 24/7-tutkimuksessa (Kekkonen, Rönkä, Laakso, Tammelin & Malinen 2014), jossa kyselyllä selvitettiin lapsiperheiden arkea, vanhempien töiden jakautumista sekä isän ja äidin roolien eroja kotona. Tutkimuksen kysely lähetettiin 5500 lapsen vanhemmalle, joista 2956 vastasi kyselyyn, jolloin kyselyn vastausosuus oli 54 %. Kyselyyn vastanneista vanhemmista 45 % teki vuorotyötä ja vain 4 %

säännöllistä päivätyötä. Naisten ja miesten välillä ei ollut eroja epäsäännöllisen työn yleisyydessä, mutta työaikoja tarkemmin katsottuna miehet työskentelivät noin 41 tuntia viikossa, kun taas naiset noin 36 tuntia viikossa. (Kekkonen ym. 2014, 54-56.)

Oinaksen (2010) tutkimuksessa, lasten vanhempien kotitöiden jakautumisessa on korostunut perinteinen sukupuolittuneisuus, kun naiset käyttivät kotona enemmän aikaa kotitaloustöihin ja miehet puolestaan huoltotöihin. Yhtenä tekijänä kotitöiden sukupuolittuneisuuteen voi olla sukupuolirooliasenteiden lisäksi keskimääräisesti miesten ansiotöiden pidempikestoisuus ja siten lyhyempi aika kotona (Oinas 2010, 96-109).

### **3.2 Isän aika lapsen kanssa**

Jos isä kantaa päävastuun perheen taloudellisesta tilasta, isän aika lapsen kanssa voi rajoittua huomattavasti (Eerola & Mykkänen 2014, 15). Äidin ja isän työaikojen erojen myötä myös vanhempien kotona viettämä aika on erilaista. Samalla se voi olla yhteydessä siihen, kuinka paljon ja miten lapsi saa aikaa molemman vanhempansa kanssa. Halmen (2009) tutkimuksessa ilmeni, että isän ja lapsen välitöntä yhdessäoloa oli arkipäivisin noin tunti ja niissä korostui fyysinen yhdessä toimiminen, leikki- ja ruokailutilanteet, ulkoilu sekä lapsen tarpeisiin vastaaminen. Fyysisen leikin sekä vertaisena leikkijänä toimimisen lisäksi isän ja lapsen yhteisessä ajassa voi korostua lapsen toiminnan kannustaminen (Aeasha ym. 2013).

Lapsen kanssa toimiminen voi olla myös produktiivista, jolloin se eroaa vapaasta leikkimisestä. Jos lapsi on produktiivinen, osallistuu hän jonkun tuotoksen valmistamiseen ja ilmaisee sitä valmistaessa oman mielipiteensä (Leinonen & Sintonen 2014). Kun isä heijastaa lapsensa kanssa toimimista tuntuuihin isyyden ihanteisiin, mukauttaa hän mahdollisesti omaa toimintaansa lapsen kanssa ihanteiden kaltaisiksi. Isiä haastatelleen Mykkäsen (2014) tutkimuksessa kävi ilmi, että kaikki haastatteluihin osallistuneet isät tunnistivat samanlaisia hyvän isyyden ihanteita, kuten esimerkiksi isän vastuullisuus, sitou-

tuneisuus ja hoivaavuus lastaan kohtaan. Ihanteisiin heijastaen isät rakensivat tapaa, jolla he toimivat lastensa kanssa. Isän kokemus isyyden parhaista puolista voi vaikuttaa siihen, mihin toimintaan hän kannustaa lastaan ja mitä hän vaatii lapseltaan. Esimerkiksi Kivijärven, Röngän ja Hyväluoman (2009) tutkimuksessa isät mainitsivat yhdeksi antoisimmaksi hetkeksi lastensa oppimisen ja kehittymisen seuraamisen. Jos isä koki lapsensa kanssa toimimisen itselleen antoisaksi, vietti hän todennäköisesti aikaa lapsensa kanssa samankaltaisesti jatkossakin.

Vuoden 2017 Tasa-arvobarometrissa (Attila, Pietiläinen, Keski-Petäjä, Hokka & Nieminen 2018) tarkasteltiin, miten lasten asioiden hoitaminen jakautuu vanhempien välillä. Tuloksista havaittiin, että suomalaisissa perheissä naiset hoitavat lapsia ja heidän asioitaan useammin kuin miehet. Myös lasten kanssa vietetyssä yhteisen ajan vapaaehtoisuudessa, eli yleisen vapaa-ajan viettossa ilman lapsen hoitoon liittyviä toimenpiteitä, on havaittu eroja isien ja äitien välillä. Lasten hoitamisessa isällä voi olla enemmän vapaaehtoisuutta ja he voivat neuvotella siitä enemmän sekä vapaammin kumppaninsa kanssa kuin äidit (Masciadrelli ym. 2006; Vuori 2001). Isän ja äidin erot lapsen kanssa vietetyissä ajoissa voivat olla myös yhteydessä siihen, millaisena he itse näkevät yhteisen ajan lapsensa kanssa. Musickin, Meierin sekä Floodin (2016) amerikkalaisessa tutkimuksessa haastateltiin 12163 lasten vanhempaa ja siinä ilmeni, että vanhemmista äiti nautti vähemmän ajastaan lasten kanssa kuin isä. Äitien ajattelutapaan olivat mahdollisesti yhteydessä sukupuoleen liittyvät kokemukset, erilaiset ideologiat hyvästä vanhemmuudesta ja erot siinä, miten he viettävät lasten kanssa aikaa verrattuna isiin (Musick, Meier & Flood 2016).

Väestöliiton Perhebarometrin (Paajanen 2006) kyselystä selvisi, että 1223 isän otannasta 90 % vastaajista oli sitä mieltä, että isän kuuluu hoitaa jo vauvaikäistä lastaan yhtä paljon kuin äidin. Moni isistä toivoi saavansa lapsensa kanssa kahdenkeskistä aikaa, jotta he oppisivat olemaan enemmän omaaloitteisia lastenhoidossa. Renkin ym. (2011) mukaan isän yhteinen aika lapsen kanssa on yhtä tärkeää lapsen kehityksen kannalta kuin äidin yhteinen aika lapsen kanssa. Isän läheisyys perheeseen, hänen mielipiteidensä vaikutus per-

heen arkeen, isän kokemus vanhemmuudesta ja hänen tapansa toimia lapsen kanssa ovat tekijöitä, jotka ovat suoraan yhteydessä lapsen psykologiseen kehitykseen ja omakuvan rakentumiseen.

Isän kotona olemisen aika ei kuitenkaan ole aina suoraan yhteydessä lapsen kanssa vietettyyn aikaan. Eerola & Mykkänen (2014) esittivät artikkelissaan, että kotona ollessaan isä saattaa olla lapsen saatavilla vain muutaman tunnin, jolloin hän ei ole aktiivisesti lapsen kanssa, mutta on valmiina vastaamaan lapsen tarpeisiin. Perheen kotiarjessa tilanne voi näyttäytyä esimerkiksi siten, että isä viettää aikaa itsekseen tai katselee televisiota yhdessä muun perheen kanssa. Isien lastensa kanssa viettämä aika on silti lisääntynyt vuosien kuluessa. Yhtenä syynä tähän voidaan pitää muuttuneita sosiaalisia normeja, esimerkiksi sitä, että isän oletetaan olevan enemmän läsnä perheensä arjessa kuin ennen. (Gauthier, Smeeding & Furstenberg 2004.) Perheen sisäinen dynamiikka ja lasten vaahtivuus voivat toimia isoina tekijöinä siinä, miten isä haluaa sitoutua perheensä ja täten myös lastensa arkeen. Esimerkiksi lapsen temperamentti voi olla yhteydessä isän haluun toimia lapsensa kanssa vapaa-ajalla.



## 4 LAPSEN TEMPERAMENTTI

Lapsen temperamentti on ollut temperamenttitutkimuksessa keskiössä jo monia vuosia. Kun temperamenttitutkimus kehityspsykologian piirissä käynnistyi 1980-luvulla, tutkimus aloitettiin lapsista ja siitä, miten temperamenttipiirteet muotoutuvat lapsen iän mukana. Tutkimuksissa korostettiin kasvuympäristön merkitystä temperamentille. (Keltikangas-Järvinen 2004, 198-200.) Pienen lapsen tarvitessa vielä tukea ympäriltään korostuu vanhempien kasvatustyylin ja arvomaailman yhteys lapsen temperamenttiin ja siihen reagointiin (Laukkanen, Ojansuu, Tolvanen, Alatupa & Aunola 2014).

### 4.1 Temperamentin määrittely

Temperamentilla tarkoitetaan yleisesti ihmisten välisiä eroja heidän taipumuksissaan ja tavoissaan reagoida ympäristöönsä, omiin tunteisiinsa sekä tuntemuksiinsa kuten nälkään, väsymykseen tai kipuun. Nämä erot ovat synnynnäisiä, osittain perinnöllisiä ja seurausta aivoissa tapahtuvista erilaisista säätelyjärjestelmistä ja keskushermoston aktiivisuuksista. (Keltikangas-Järvinen 2011.) Temperamentti on jaettu temperamenttipiirteisiin sekä niistä muodostuviin temperamenttityyppeihin tai ulottuvuuksiin eri tavoin riippuen temperamenttiteoriasta. Lapsen temperamenttia tarkastelevina keskeisinä teorioina voidaan pitää Thomasin ja Chessin (1977), Bussin ja Plominin (1984), Kagan ja Snidmanin (1991) sekä Rothbartin ja Derryberryn (1981) teorioita. Nämä temperamenttiteoriat on esitelty taulukossa 1 ja tarkemmin erikseen taulukkoa seuraavissa kappaleissa.

TAULUKKO 1. Keskeisiä temperamenttiteorioita (Thomas & Chess 1977; Buss & Plomin 1984; Kagan & Snidman 1991; Rothbart & Derryberry 1981)

Teoreetikot (vuosi)	Temperamentti tyypit/ulottuvuudet	Piirteet
Thomas & Chess (1977)	1. Helppo temperamentti, 2. Hitaasti lämpenevä temperamentti, 3. Vaikea temperamentti	1. Rytmisyys, 2. Sopeutuminen, 3. Aktiivisuus, 4. Lähestymis-vetäytyminen, 5. Ärsykekynnys, 6. Mieliala, 7. Tunnereaktioiden intensiivisyys, 8. Häirittävyys, 9. Keskittymiskyky
Buss & Plomin (1984)	-	EAS-malli= 1. Emotionaalisuus, 2. Aktiivisuus, 3. Sosiaalisuus
Kagan & Snidman (1991)	1. Estyneisyys, 2. Ei-estyneisyys	-
Rothbart & Derryberry (1981)	1. Negatiivinen emotionaalisuus (sisältää piirteet 1-5), 2. Positiivinen/ ulospäinsuuntautunut emotionaalisuus (sisältää piirteet 6-11), 3. Tahdonalainen itsesäätely (sisältää piirteet 12-15)	1. Vihaisuus, 2. Epämukavuus, 3. Rauhoittuvuus, 4. Pelko, 5. Surullisuus, 6. Aktiivisuustaso, 7. Lähestyminen, 8. Korkean intensiteetin mielihyvä, 9. Impulsiivisyys, 10. Ujous, 11. Hymyily, 12. Tarkkaavuudellinen keskittyminen, 13. Inhibitorinen kontrolli, 14. Matalan intensiteetin mielihyvä, 15. Havainnollinen sensitiivisyys

Osa edellä mainituista teoreetikoista jakoi lapsen temperamenttipiirteet myös tyypeittäin tai ulottuvuuksittain luoden näin eri näkökulmia temperamenttipiirteiden tulkitsemiseen (taulukko 1). Nämä erilaiset temperamentin jaottelutavat voivat tämän ansiosta antaa erilaisia näkökulmia lapsen temperamentin tarkasteluun ja sen tarkempaan määrittelyyn.

### Thomas & Chessin temperamenttiteoria

Nykykaikaisten temperamenttiteorioiden yhtenä ensimmäisinä kehittäjinä pidetään Thomasta ja Chessiä, joiden teorian kehittämiseen johtavat tutkimukset alkoivat 1950-luvulla. Heidän teoriansa kehiteltiin keräämällä vanhempien arvioita lapsiensa temperamentista eli lasten tavoista reagoida ympäristöönsä. (Keltikangas-Järvinen 2004.) Thomas ja Chess (1977) jakoivat lapsen temperamentin yhdeksään piirteeseen, jotka ovat: rytmisyys, sopeutuminen, aktiivisuustaso, lähestyminen-vetäytyminen, ärsykekynnys, mieliala, tunnereaktioiden intensiivisyys, häirittävyys ja keskittymiskyky (taulukko 1).

Thomasin ja Chessin (1977) määrittelemät yhdeksän temperamenttipiirrettä on jaettu ja tiivistetty kolmeksi eri temperamenttityypiksi: **helppo temperamentti**, **hitaasti lämpenevä temperamentti** ja **vaikea temperamentti**. Helppoon temperamenttiin kuuluvat vallitseva positiivinen mieliala, rauhalliset tunnereaktiot, sopeutuvuus sekä halu lähestyä uusia tilanteita. Helpon ja vaikean temperamentin välissä oleva hitaasti lämpenevä temperamenttityyppi sisältää sekä helpon että vaikean temperamentin piirteitä. Esimerkiksi hitaasti lämpenevän temperamentin omaava lapsi on varautunut uusia tilanteita kohtaan, mutta omalla tahdillaan niihin tutustuessaan saa hän rakennettua omaa positiivista minäkuvaansa (Keltikangas-Järvinen 2004, 165.) Vaikeaan temperamenttiin kuuluvat piirteet kuten negatiivinen mieliala, vetäytyminen sekä tunnereaktioiden intensiivisyys (Thomas & Chess 1977).

### **Buss & Plomin temperamenttiteoria**

Temperamenttia voidaan tarkastella myös Bussin ja Plominin (1984) temperamenttiteorian pohjalta **emotionaalisuutena**, **aktiivisuutena** ja **sosiaalisuutena** (taulukko 1). Emotionaalisuus viittaa lapsen alttiuteen kokea ahdistusta sekä hänen reaktionsa intensiteettiin. Korkeasti emotionaaliset lapset reagoivat voimakkaammin eri tunteita herättäviin ärsykkeisiin ja heitä voi olla vaikeampi rauhoitella niiden jälkeen. (Buss & Plomin 1984.) Bussin ja Plominin (1984) mukaan aktiivisuutta puolestaan kuvaa ihmisen tekemisen voima, vauhti ja levottomuus. Aktiivinen lapsi on esimerkiksi hyvin energinen ja aina liikkeellä. Sosiaalisuus taas viittaa yksilön taipumukseen hakeutua sosiaaliseen vuorovaikutukseen muiden kanssa ja välttää yksinolemista. Sosiaalinen lapsi on hyvin vastaanottavainen toisten ihmisten seurassa ja ystävystyy helposti muiden kanssa. (Buss & Plomin 1984, 94.)

Bussin ja Plomin (1984) määrittelemässä emotionaalisuudessa on samankaltaisuuksia Thomasin ja Chessin (1977) kuvailuista negatiivisesta emotionaalisuudesta, ärsykekyynyksestä sekä intensiivisyydestä. Emotionaalisuuden voi näin ollen nähdä osittain yhdistelmänä näistä kolmesta

temperamenttipiirteestä. Bussin ja Plomin (1984) mukaan piirteet ovat olemassa jo varhaisessa lapsuudessa ja niiden taustalla on osittain perinnöllisiä tekijöitä. Temperamenttipiirteet ovat heidän mielestään perittyjä persoonallisuuden piirteitä, jotka ilmenevät jo pienessä lapsessa ollen samalla melko pysyviä ja muuttumattomia ihmisen vanhetessa. (Buss & Plomin, 1984.)

### **Kagan ja Snidmanin temperamenttiteoria**

Kagan ja Snidman (2004) kehittivät lapsen temperamentin kuvailuun ulottuvuudet **estyneisyys** sekä **ei-estyneisyys** (taulukko 1). Heidän teoriassa temperamenttia tarkastellaan enemmän ensireaktioina, eli miten lapsi reagoi uusiin tilanteisiin. Estyneet-ulottuvuuteen kuuluvat lapset ovat todennäköisemmin ujoja ja arkoja, kun taas ei-estyneet -ulottuvuuteen kuuluvat lapset todennäköisemmin rohkeita ja sosiaalisia (Kagan & Snidman, 2004, 2). Kaganin ja Snidmanin (1991) mukaan jo neljän kuukauden ikäisen lapsen tapa reagoida tuttuihin tai tuntemattomiin tapahtumiin ympärillä voi ennustaa, miten hän reagoi samantapaisiin tapahtumiin myös tulevaisuudessa. Pieni lapsi voi jo tällöin näyttää temperamenttipiirteitä, joita voidaan yhdistää joko estyneet tai ei-estyneet- ulottuvuuksiin.

### **Rothbartin ja Derryberryn temperamenttiteoria**

Rothbart ja Derryberry (1981) määrittelivät temperamentin olevan yksilön tapa reagoida tietyllä tavoilla erilaisiin ärsykkeisiin. Temperamentti jakautuu heidän mukaansa kolmeen eri temperamenttiulottuvuuteen: **negatiiviseen emotionaalisuuteen**, **Positiiviseen/ulospäinsuuntautuneeseen emotionaalisuuteen** ja **tahdonalaiseen itsesäätelyyn** (taulukko 1). Näihin ulottuvuuksiin sisältyy yhteensä viisitoista erilaista temperamenttipiirrettä, jotka on esitelty taulukossa 1. Ulospäinsuuntautuneella/positiivisella emotionaalisuudella tarkoitetaan taipumusta positiivisiin emootioihin, sosiaalisiin tilanteisiin, korkeaan aktiivisuustasoon ja lähestymiskäyttäytymiseen (Rothbart & Derryberry 1981; Rothbart, Ahadi, Hershey & Fisher 2001). Negatiivinen emotionaalisuus kuvaa taipumusta

negatiivisiin tunteisiin ja on verrattavissa muissa teorioissa määriteltyyn negatiivisen emotionaalisuuden käsitteeseen. Kolmas ulottuvuus eli tahdonalainen itsesääntely sisältää tarkkaavaisuuteen ja kontrolliin liittyviä piirteitä, ollen täten vahvasti yhteydessä havainnointiin ja motoristisuuteen. (Rothbart & Derryberry 1981; Rothbart ym. 2001.) Temperamenttiteorian pohjalta Rothbart, Ahadi, Hershey ja Fisher (2001) kehittivät ”The Children’s Behavior Questionnaire (CBQ)” -mittarin, jonka avulla kasvattajat pystyivät arvioimaan 3-7-vuotiaiden lasten temperamenttia.

### **Temperamenttiteorioiden yhteneväisyydet ja erot**

Teoreetikkojen määritelmät temperamentista toimivat pohjana temperamenttitutkimuksille ja ovat samalla yhtenäisiä määritelmiä siitä, millaisiin temperamenttipiirteisiin lapsen temperamentin voidaan jakaa. Edellä esitellyt temperamenttiteoriat ja niissä määritellyt temperamenttipiirteet ovat keskenään samankaltaisia. Yhteistä teorioissa on se, kuinka temperamentti nähdään varhain ilmenevänä ihmiselle ominaisena tapana reagoida ympäristöön. Teorioiden mukaan esimerkiksi aktiivisuuden, tarkkaavuuden, itsesääntelyn ja affektiivisuuden ilmenemisen taipumukset näkyvä jo varhain (Shiner ym. 2012). Eri temperamenttiteorioiden väliset eroavaisuudet temperamentin määritelmässä syntyvät siitä, mistä näkökulmista temperamenttia tarkastellaan. Näkökulmina voidaan pitää tapoja tarkastella temperamenttia esimerkiksi erilaisina reagointi- ja käyttäytymistapoina (Thomas & Chess 1977), emotionaalisuuden eri tasoina (Rothbart & Derryberry 1981), itsesääntelynä ja ensireaktiona (Kagan & Snidman 1989) tai emotionaalisuutena, aktiivisuutena ja sosiaalisuutena (Buss & Plomin 1984).

Tässä tutkimuksessa hyödynnetään Rothbartin ja Derryberryn (1981) määrittelemiä temperamenttipiirteitä, joita tarkastellaan Martinin (2014) kehittämällä The Survey of Individual Differences of Children and Adolescents (SIDCA) - temperamenttimittarilla. Mittarin tarkoituksena on mitata lasten ja nuorten temperamenttia ja persoonallisuutta pohjautuen biologisen perustan muokkaamiin yksilöllisiin eroihin käyttäytymisessä. Mittarin avulla voidaan

esimerkiksi arvioida, miten eri temperamenttipiirteet ilmenevät lapsissa. (Martin 2014).

## 4.2 Kasvuympäristön yhteys lapsen temperamenttiin

Lapsen temperamentin näkymiseen ja arviointiin voivat vahvasti olla yhteydessä lapsen kasvuympäristö sekä se, miten lapsi sovittaa omaa temperamenttiaan siihen. Jos lapsen temperamentti on yhteensopiva perheen sosiaalisiin normeihin ja vanhempien temperamentteihin, vanhemmat voivat kokea lapsen kanssa vietetyn ajan miellyttävämmäksi. (Keltikangas-Järvinen 2004, 144.) Kasvuympäristöä ja sen yhteyttä lapsen temperamenttiin tarkastellaan tässä kappaleessa lapsen sukupuolen ja sisarusten pohjalta.

Temperamenttia tarkasteltaessa on olennaista suhteuttaa se kontekstiin, jossa yksilö toimii. Saudino, Wertz, Gagne & Chawla (2004) havaitsivat, että vanhempien arvioon lapsen temperamentista vaikutti oliko lapsi perheen ainoa lapsi vai oliko lapsella sisaruksia. Taustalla saattaa olla vanhempien tapa verrata lapsiansa temperamentteja toisiinsa. Tämän lisäksi lapsi oppii läheisiltään tapoja reagoida ympäristöönsä, jolloin sisarukset ovat yhteydessä myös lapsen temperamenttiin ja sen ilmentymiseen. Esimerkiksi sisaruussuhteiden laatu, heidän kanssaan vietetty aika sekä tavat ilmaista tunteita toisilleen voivat olla tekijöitä, jotka ovat yhteydessä lapsen temperamentti- ja piirteiden ilmenemiseen. (Morgan, Shawn & Olino 2012.)

Sisarusten lukumäärän lisäksi lapsen sukupuoli voi olla yhteydessä temperamenttiin ja sen ilmenemiseen. Coplanin, Clossonin ja Arbeaunin (2007) kanadalaisessa 139 päiväkotikäistä lasta koskevassa tutkimuksessa havaittiin, että lasten sukupuoli oli yhteydessä heidän temperamenttiinsa sekä mahdollisiin tunne- ja käyttäytymiseroihin. Esimerkiksi negatiiviseksi temperamentti- ja piirteeksi laskettu aggressiivisuus vanhempia ja opettajia kohtaan oli yleisempää pojilla kuin tytöillä. Taustalla voivat olla erot tyttöjen ja poikien kasvatuksessa eikä pelkästään lapsen biologinen sukupuoli. Esimerkiksi Else-Quest, Hyde, Goldsmith ja Van Hulle (2006) kuvailivat artikkelissaan, että

tyttöjen vahvemman emotionaalisuuden näyttämisen takana voi olla kasvatustyylien ero, jossa tyttöjen annetaan näyttää tunteitaan enemmän kuin poikien.

### **4.3 Lapsen temperamentin yhteys vanhemman kanssa vietettyyn aikaan**

Tietyt lapsen temperamenttipiirteet voivat tuoda haasteita vanhemman ja lapsen yhteisen hetken rakentumiselle. Yksittäisistä temperamenttipiirteistä esimerkiksi aktiivisuus voi olla yhteydessä vanhemman suhtautumiseen lapsen kanssa yhdessä vietettyihin hetkiin, jos vanhempi joutuu aktiivisesti seuraamaan lapsen toimintaa sekä vastaamaan hänen tarpeisiinsa (Keltikangas-Järvinen 2004, 145). Aktiivisuus temperamenttipiirteenä voi näyttäytyä vanhemmille myös positiivisena temperamenttipiirteenä, kun lapsi nauttii ympäristön hälinästä eikä pelkää kohdata uusia ihmisiä hakeutuessaan kohti uusia aktiviteetteja (Cacciatore 2018). Lapsen vahvasti näkyvä negatiivisuus ja ärsyyntyneisyys voivat myös olla yhteydessä vanhemman tapaan suhtautua lapseensa. Yhteiset hetket negatiivisia temperamentinpiirteitä omaavan lapsen kanssa voivat nostaa vanhemman stressiä niin, että hän välttelee kohtaamisia ja siten myös vastoinkäymisiä lapsensa kanssa. (Crockenberg 2003, 1036.)

Sosiaalisuus lapsen temperamenttipiirteenä voi yhteisen ajan rakentumisen lisäksi helpottaa vanhemman kiintymyksen rakentumista lasta kohtaan (Zarra-Nezhad 2016). Yhteinen aika voi tällöin sisältää paljon neuvottelua ja yhteisten sääntöjen laatimista. Lapsen kehittyessä hän oppii samalla uusia neuvottelutaitoja, kuten rajojen ja sääntöjen ymmärtämistä sekä sallitun erottamista kielletystä (Cacciatore 2018, 32). Lapsen kanssa onnistuneet keskustelutilanteet mahdollistavat tunteiden ja sopivien toimintatapojen sanoittamisen yhdessä. Vaikeaksi koetun temperamentin omaavan lapsen kanssa voi korostua yhteisten hetkien kasvatustilanteet, joissa aikuinen määrää lapselle tiukkoja rajoja (Keltikangas-Järvinen 2004, 161-162). Myös Laukkanen ym. (2014) esittivät lapsen vaikeaksi tulkitun temperamentin aiheuttavan vanhemmalle riittämättömyyden tunteita ja olemalla näin haaste

vanhemmuudelle. Haastavaksi koettu lapsi sekä neuvottomuus hänen kanssaan toimimiselle voivat lisäksi muuttaa vanhemman käsitystä itsestään.

Erilaiset temperamenttipiirteet luovat lapselle erilaisia tapoja reagoida muihin ihmisiin, jolloin myös helpon temperamentin omaava lapsi voi haastaa vanhempia. Helpon temperamentin omaava lapsi voi olla haastava, jos hän on tottunut saamaan kaiken haluamansa (Keltikangas-Järvinen 2004, 155-156). Lapsi voi esimerkiksi toistuvasti pyytää haluamaansa ollen samalla lujatahtoinen ja kykenemätön hyväksymään vastaväitteitä. Lapsen lujatahtoisuus voi näin ollen haastaa vanhempaa, jos lapsi ei esimerkiksi ota huomioon muiden mielipiteitä (Conners, Edwards & Grant 2006).

Lapsen temperamenttipiirteiden ilmentyminen ja niiden tulkitseminen riippuvat hänen ympärillä olevista ihmisistä. Vanhempien tavat reagoida eri tavalla esimerkiksi lapsen aktiivisuuteen tai sosiaalisuuteen voivat olla yhteydessä siihen, miten nämä piirteet näyttäytyvät lapsissa (Else-Quest ym. 2006). Erilaisia temperamenttipiirteitä omaavat lapset vaativat erilaista kohtelua ja vaikeuksia voi syntyä, jos vanhempana ei ole selvää, mitkä olisivat parhaat keinot lapsen kanssa toimeen tulemiseen (Keltikangas-Järvinen 2004, 172). Lapsen temperamentin ja vanhemmuuden välinen yhteys voidaan nähdä kaksisuuntaisena, jossa vanhemman tapa toimia voi vaikuttaa lapsen temperamenttiin tai lapsen temperamentti vanhemman tapaan toimia vanhempana. Esimerkiksi stressaantunut vanhempi voi tuoda esille lapsen temperamentin haastavia piirteitä tai lapsen haastava temperamentti voi lisätä vanhemman stressiä. (Coplan, Bowker & Cooper 2003.)



## 5 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämän tutkimuksen tavoitteena on tutkia lapsen temperamenttipiirteiden yhteyttä isän psyykkiseen kuormittuneisuuteen sekä sitä, miten lapsen temperamenttipiirteet ja isän psyykinen kuormittuneisuus ovat yhteydessä heidän yhteiseen aikaansa. Tutkittaviksi temperamenttipiirteiksi valittiin aktiivisuus, negatiivinen emotionaalisuus, positiivinen emotionaalisuus, sosiaalisuus ja luja tahtoisuus. Edelliset lapsen temperamenttia koskevat tutkimukset (Crockenberg 2003; Keltikangas-Järvinen 2004; Laukkanen ym. 2014) antavat suuntaa, että nämä temperamenttipiirteet saattavat olla yhteydessä isän psyykkiseen kuormittuneisuuteen. Tämän tutkimuksen tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten 4-vuotiaan lapsen eri temperamenttipiirteet ovat yhteydessä isän psyykkiseen kuormittuneisuuteen?
2. Millaisia ulottuvuuksia työskentelevän isän ja hänen lapsensa yhteisessä ajassa ilmenee?
3. a) Ovatko lapsen temperamentti ja isän psyykinen kuormittuneisuus yhteydessä heidän yhteiseen aikaansa, kun lapseen, isään ja heidän perheeseensä liittyvät taustatekijät on otettu huomioon?  
b) Onko isän psyykkiseen kuormittuneisuuden yhteys isän ja lapsen yhteiseen aikaan erilainen riippuen lapsen temperamentti-  
piirteistä?

Aiemmissa tutkimuksissa on havaittu, että myös lapsen sukupuolella (Coplan ym. 2007; Else-Quest ym. 2006) ja sisaruksilla (Morgan ym. 2012) on yhteys lapsen temperamenttiin ja sen ilmentymiseen. Mahdollisia yhteyksiä isän psyykkiseen hyvinvointiin on havaittu työajan rytmissä arjessa (Lammi-Taskula & Salmi 2014; Milkie ym. 2010; Paajanen 2001) ja perheen asumismuodossa (Hakovirta & Broberg 2014; Tuovinen 2014). Edellä mainittujen havaintojen pohjalta tutkimuksen taustatekijöinä huomioitiin asumismuoto, isän työaika, lasten määrä perheessä ja lapsen sukupuoli.

## 6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

### 6.1 Tutkittavat ja aineiston keruu

Tutkimusaineistona tässä tutkimuksessa toimi lastenhoidon ratkaisuja selvittänyt varhaiskasvatuskysely, johon vastasi vanhemmat, joiden lapsi oli syntynyt 1-10.2014-30.9.2015 välisenä aikana. Kysely on osa Tasa-arvon kysymykset lasten päivähoidon, esiopetuksen ja hoidon tukien järjestelmässä (CHILDCARE)-tutkimushanketta, joka tarkastelee varhaiskasvatuspalvelujen ja lastenhoidon tukia ja niissä esiintyviä eroja tasa-arvon näkökulmasta. CHILDCARE- pitkitäishanke on tehty yhteistyönä Jyväskylän yliopiston, Tampereen yliopiston ja Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa (SA 293049 ja SA 314317). Hanketta rahoittaa Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvoston (STN) Tasa-arvoinen yhteiskunta -ohjelma. Tutkimuksessa vanhemmilla tarkoitetaan lapsen virallisia huoltajia.

Varhaiskasvatuskyselyyn vastasi vanhempia 13 suomalaisesta kunnasta: Alajärveltä, Haminasta, Helsingistä, Jyväskylästä, Kittilästä, Lieksasta, Oulusta, Salosta, Tampereelta, Ulvilasta, Raaseporista, Pietarsaarelta ja Kuhmosta. Kuntien valintaan vaikuttivat niiden maantieteelliset sijainnit, väestö ja elinkeinorakenne sekä kuntien lastenhoitojärjestelmät ja varhaiskasvatuspalvelut.

Vuoden 2019 kyselyn aiheina olivat lapsen ja perheen taustatiedot, perhevapaat, 4-vuotiaan lapsen hoitojärjestelyt, kehitys, huoltajan hyvinvointi, työ, perheen tilanne, toimeentulo ja mielipide lastenhoidon politiikasta. 4-vuotiaiden lasten vanhemmat vastasivat kyselyyn joko verkossa tai paperilomakkeella. Kyselyyn vastasi yhteensä 1871 vanhempaa (vastausosuus 24 %), joista isiä oli 581 (15,7 %). Tätä tutkimusta varten tutkittavat rajattiin vain työssä käyviin isiin (n = 543) poistamalla aineiston analyysistä 38 isää, joilla ei ollut vastaamisen aikana voimassa olevaa työsuhdetta tai toiminnassa olevaa yritystä.

## 6.2 Mittarit ja muuttujat

Tämä tutkimus on määrällinen poikittaistutkimus, jossa päämuuttujat mittasivat isän psyykkistä kuormittuneisuutta, lapsen temperamenttia sekä isän lapsen kanssa viettämää aikaa. Taustamuuttujat mittasivat isän ja lapsen asumismuotoa, isän työaikaa, lasten määrää perheessä ja lapsen sukupuolta. Tätä tutkimusta varten aineistosta eroteltiin kahdeksan kysymystä, jotka olivat yhteydessä tämän tutkimuksen tutkimuskysymyksiin.

### Isän psyykkinen hyvinvointi

Isien psyykkistä hyvinvointia mitattiin psyykkisenä kuormittuneisuutena standardoidulla MHI-5-mielenterveysindeksillä (Mental Health Inventory). Indeksillä on osa kansainvälistä SF-36/RAND-36-terveyskyselyä ja sisältää yhden tai useamman kohdan neljästä keskeisestä mielenterveyden ulottuvuudesta (ahdistus, masennus, oman käytöksen/tunteiden hallinnan menetys sekä psykologinen hyvinvointi) (Veit & Ware 1983; Ware, Snow, Kosinski & Gandek 1993). Isien psyykkistä kuormittuneisuutta tiedusteltiin kysymyksellä: ”Kuinka suuren osan ajasta olet neljän viime viikon aikana?”. Kysymys sisälsi seuraavat viisi väittämävaihtoehtoa:

1. Ollut hyvin hermostunut
2. Tuntenut mielialasi niin matalaksi, ettei mikään ole voinut piristää sinua
3. Tuntenut itsesi tyyneksi ja rauhalliseksi
4. Tuntenut itsesi alakuloiseksi ja apeaksi
5. Ollut onnellinen

Väittämiä arvioitiin kuusiportaisella asteikolla (1 = En lainkaan, 2 = Vähän aikaa, 3 = Jonkin aikaa, 4 = Huomattavan osan aikaa, 5 = Suurimman osan aikaa, 6 = Koko ajan). Väittämien 3 ja 5 vastausasteikko käännettiin analyysivaiheessa samansuuntaiseksi muiden väittämien kanssa. Kääntämisen tarkoituksena on saada samansuuntaiseksi kaikki osiot, joiden ajatellaan mittaavan saman tyyppistä asiaa (Metsämuuronen 2006, 541). Tämän jälkeen väittämistä muodostettiin keskiarvosummamuuttuja ( $\alpha = .84$ ). Lopullisessa keskiarvosummamuuttujassa suurempi arvo tarkoittaa korkeampaa psyykkistä

kuormittuneisuutta. Korkean arvon saaneet isät tuntevat mielialansa lähes jatkuvasti hermostuneiksi, apeiksi ja alakuloisiksi, kun taas matalan arvon saaneet isät tuntevat mielialansa useammin onnelliseksi, tyyneksi ja rauhalliseksi.

### Lapsen temperamentti

Kyselyssä hyödynnetty temperamenttimittari (The Survey of Individual Differences of Children and Adolescents (SIDCA) koostui 54 väittämästä, jotka mittasivat isien näkemyksiä heidän lapsensa tavoista toimia ja reagoida. SIDCA-mittaristo on suunniteltu mittaamaan lasten ja nuorten (3–18-vuotias) temperamenttia ja persoonallisuutta (Martin 2014). Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin viittä eri temperamenttipiirrettä: aktiivisuutta, positiivista emotionaalisuutta, negatiivista emotionaalisuutta, sosiaalisuutta ja lujatahtoisuutta jakamalla väittämät SIDCA-mittariin pohjautuen eri temperamenttipiirteisiin (taulukko 2).

TAULUKKO 2. Tutkimuksessa käytetyt temperamenttipiirteet (N= 543)

Piirre (lyhenne)	N (543)	Keskiarvo (ka)	Keskihajonta (Kh)	Piirteitä mittaavat väittämät (Lapseni...)	Cronbachin alfa ( $\alpha$ )
Aktiivisuus (ACT)	539	5.43	.82	on koko ajan liikkeessä, on eloisa ja innokas, on fyysisesti aktiivinen, on energinen, leikkii mielellään ulkona,	.85
Positiivinen emotionaalisuus (POS)	538	5.38	.71	on iloinen, on onnellinen, on sävyisä, on mukavaa seuraa,	.73
Negatiivinen emotionaalisuus (NEG)	538	4.03	.98	marisee, suuttuu helposti, loukkaantuu helposti,	.73
Sosiaalisuus (SOC)	538	5.14	.99	on sosiaalinen, on ulospäin suuntautunut, viihtyy muiden ihmisten kanssa,	.83
Lujatahtoisuus (STRW)	537	4.90	.97	on itsepäinen, on jääräpäinen, väittää vastaan, haluaa asioiden sujuvan oman mielensä mukaan,	.83

Aktiivisuutta ja lujatahtoisuutta mitattiin kyselyssä viidellä, positiivista emotionaalisuutta neljällä ja negatiivista emotionaalisuutta ja sosiaalisuutta kolmella väittämällä (taulukko 2). Lapsen isää pyydettiin arvioimaan seitsenportaisella asteikolla, sopiiko hänen lapsensa väittämän kohtaan paljon keskimääräistä vähemmän (1), keskimäärin (3), paljon keskimääräistä enemmän (7) vai jotakin näiden väliltä. Temperamenttipiirteet rakennettiin yllä olevassa taulukossa 2 näkyvistä väittämistä SIDCA- mittarin avulla.

### **Isän ja lapsen yhteinen aika**

Isän ja lapsen yhteistä aikaa selvitettiin kyselyn kysymyksessä: ”Kuinka monta kertaa viimeisen viikon aikana sinä olet tehnyt seuraavia asioita 4-vuotiaan lapsen kanssa?”. Kysymys sisälsi yhteensä 16 väittämää (Liite 1). Väittämiä arvioitiin asteikolla 1–8. Asteet 1–7 koskivat niiden päivien lukumäärää, kuinka usein isä vastasi tehneensä väittämässä nimettyä asiaa nelivuotiaansa kanssa ja aste 8 koski ”en ollenkaan” -arvoa. Väittämien ”en ollenkaan” -arvo muutettiin analyysivaiheessa arvosta 8 arvoon 0.

### **Taustamuuttajat**

Taustamuuttujina tässä tutkimuksessa toimivat isän asumismuoto, työaika, lapsen sukupuoli ja lasten määrä perheessä. Asumismuodolla tutkimuksessa tarkoitetaan sitä, kuinka paljon isä ja lapsi asuvat samassa taloudessa. Asumismuoto koodattiin: 1 = lapsi ja isä asuvat yhdessä (vastausvaihtoehdot kyselyssä: vanhemmat asuvat yhdessä ja lapsi asuu vanhempien kanssa, vanhemmat asuvat erillään ja lapsi asuu pääasiassa tai pelkästään minun luonani, olen lapsen ainoa vanhempi ja lapsi asuu kanssani), 2 = lapsi asuu vuoroviikoin isän luona (vastausvaihtoehdot kyselyssä: vanhemmat asuvat erillään ja lapsi asuu vuoroviikoin tai yhtä paljon kummankin vanhemman luona) tai 3 = lapsi ja isä asuvat erillään (vastausvaihtoehdot kyselyssä: vanhemmat asuvat erillään ja lapsi asuu pääasiassa tai pelkästään toisen vanhemman luona), lapsi asuu muussa paikassa (vastausvaihtoehdot kyselyssä: sukulaisen luona tai sijaisperheessä, muu mikä?) Jokaisesta luokasta muodostettiin dummy-muuttujat, jois-

ta ”lapsi ja isä asuvat yhdessä” - muuttujia valittiin analyyseihin vertailuluokaksi ja jätettiin siksi analyyseista pois.

Isän työaika koodattiin 0 = säännöllinen päivätyö (n = 390, 67,1 %) tai 1 = epäsäännöllinen työ (vuorotyö, säännöllinen ilta-, yö-, aamu- tai viikonlopputyö, n = 137, 23,6 %). Lapsen sukupuoli koodattiin 0 = poika (n = 257, 47.3 %) tai 1 = tyttö (n = 286, 52.7 %). Lasten määrä taloudessa merkittiin kyselyyn laittamalla lasten lukumäärä heidän ikäänsä koskeviin kohtiin. Tässä tutkimuksessa sisaruksia tarkasteltiin lasten lukumäärän näkökulmasta, eikä heidän ikään otettu huomioon. Lasten lukumäärä vaihteli perheissä 1–7 välillä (ka = 2) ja lasten määrää kuvaavaa muuttujaa käytettiin analyyseissa sellaisenaan.

### 6.3 Aineiston analyysi

Aineiston analyysi toteutettiin SPSS 26 -ohjelmistolla. Kyselylomakkeen väittämät, joista muodostettiin muuttujia, ovat joko järjestysasteikollisia tai välimatka-asteikollisia.–Tässä tutkimuksessa selitettävänä muuttujina toimivat isän ja lapsen yhteisestä ajasta muodostetut faktoreista muodostetut keskiarvosummamuuttujat. Selittäviä ja vakioituja muuttujia olivat taustamuuttujat: asumismuodot (lapsi asuu vuoroviikoin isän luona, lapsi ja isä asuvat erillään), isän työaika, lasten määrä perheessä ja lapsen sukupuoli. Lisäksi selittäviä ja vakioituina muuttujina toimivat yksitellen standardoidut lapsen temperamentti- ja piirteiden keskiarvosummamuuttujat, isän psyykkisen kuormittuneisuuden keskiarvosummamuuttujat sekä näistä kahdesta muodostetut yhdysvaikutusmuuttujat. Käytettyjen muuttujien väliset keskiarvot, keskihajonnat ja korrelaatiot on esitetty liitteessä 2. Lapsen kanssa vietetystä ajasta muodostetut keskiarvosummamuuttujat ovat selitettäviä muuttujia. Taustamuuttujat, psyykinen kuormittuneisuus ja lapsen temperamentti ovat puolestaan vakioitavia muuttujia. Ensimmäistä tutkimuskysymystä varten lasten temperamenttien sekä isien psyykkisen kuormittuneisuuden yhteyttä analysoitiin Pearsonin korrelaatiokerrotimeksi, jossa tarkasteltiin temperamentti- ja kuormittuneisuudesta luotujen keskiarvosummamuuttujien yhteyksiä. Korrelaatiokerroin tehtäv-

nä on löytää kahden muuttujan välinen yhteisvaihtelu saaden arvoja välillä -1 - +1. Muuttujien välillä on vähemmän yhteyttä arvon ollessa lähempänä nollaa. (Metsämuuronen 2006, 370.)

Isän ja lapsen yhteistä aikaa analysoitiin toista tutkimuskysymystä varten eksploratiivisella faktorianalyysillä. Analyysin pohjalla toimivat isän ja lapsen yhteisiä ajanviettotapoja tiedustelleet 16 väittämää, joissa 0-vaihtoehto eli ”en ollenkaan” -vaihtoehto koodattiin puuttuvaksi tiedoksi. Väittämät eivät olleet normaalisti jakautuneita. Eksploratiivisessa faktorianalyysissä tarkoituksena on etsiä muuttujien kombinaatiosta selittävää mallia sekä ryhmitellä muuttujia ryhmiin vähentäen ilmiön hajanaisuutta (Metsämuuronen 2006; 2011.) Faktoreiden ekstraktointimenetelmänä toimi pääakselifaktorointi (Principal Axis Factoring: PAF), koska PAF menetelmä havaitsee hyvin heikosti latautuneet faktorit (Winter & Dodou 2011). Analyysissä käytettiin vinokulmaista PROMAX-rotaatiota. Rotaation tarkoituksena on Metsämuuronen (2006) mukaan kääntää akselit niin, että muuttujat latautuisivat mahdollisimman selkeästi pääkomponenteille. Lisäksi, jos oletuksena on, että pääkomponentit voivat korreloida keskenään, on suositeltavaa tehdä rotaatio vinokulmaisesti (Metsämuuronen 2011, 655). Saaduista faktoreista muodostettiin keskiarvosummamuuttujat, joita hyödynnettiin kolmannen tutkimuskysymyksen analyyseissa. Keskiarvosummamuuttujien reliabiliteettia tarkasteltiin Cronbachin alfa- kertoimen avulla.

Kolmannessa tutkimuskysymyksessä lapsen temperamentti- ja psyykkisten piirteiden, isän psyykkisen kuormittuneisuuden sekä niiden yhdysvaikutuksen yhteyttä yhteiseen aikaan tarkasteltiin hierarkkisen lineaarisen regressioanalyysin avulla. Koska osa tämän tutkimuksen temperamentti- ja psyykkisten piirteistä korreloi vahvasti keskenään (liite 2), tarkasteltiin jokaista temperamentti- ja psyykkisen piirteen ulottuvuutta erikseen. Lineaarinen regressioanalyysi valittiin analyysimenetelmäksi, koska sen avulla voidaan mallintaa tilannetta, jossa selitettävä muuttuja riippuu lineaarisesti selittävistä muuttujista. Hierarkkinen analyysi mahdollistaa eri tasolla olevien muuttujien käsittelyn samassa mallissa tutkien samalla eri muuttujien yksittäisiä yhteyksiä selitettävään muuttujaan. (Jokivuori & Hietala 2007.)

Kolmatta tutkimuskysymystä varten kaikki analysoitavat muuttujat standardisoitiin taustamuuttujia lukuun ottamatta. Standardisoinnin tarkoituksena on antaa käsitys siitä, mitä yksittäisen mittauksen tulos tarkoittaa suhteuttamalla se koko aineistoon. Muuttujat jaettiin kolmannessa tutkimuskysymyksessä kolmelle askelmalle. Ensimmäiselle askelmalle asetettiin taustamuuttujat, toiselle isän psyykkinen kuormittuneisuus ja lapsen temperamenttipiirre ja kolmannelle isän psyykkisen kuormittuneisuuden ja lapsen temperamenttipiirteen yhdysvaikutusmuuttuja. Isän psyykkisen kuormittuneisuuden ja lapsen temperamentin yhdysvaikutuksen avulla tarkasteltiin, miten tietty temperamenttipiirre mahdollisesti muunsi isän kuormittuneisuuden yhteyttä lapsen kanssa vietettyyn aikaan. Isän psyykkisen kuormittuneisuuden ja lapsen temperamenttipiirteen yhdysvaikutuksen ollessa tilastollisesti merkitseviä, tutkittiin yhdysvaikutuksia vielä erikseen temperamenttipiirteen tasojen (matala, keskitasoinen, korkea) mukaan, jotta voitiin havaita tarkemmin, minkä tasoinen temperamenttipiirre muunsi kuormittuneisuuden ja yhteisen ajan ulottuvuuden välisiä yhteyttä.

## 6.4 Eettiset ratkaisut

Tämän tutkimuksen tekemisessä on sitouduttu noudattamaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) periaatteita. Ennen aineistonkeruuta tutkimukselle on haettu Jyväskylän yliopiston eettisen toimikunnan ennakoarviointi tutkimuksen eettisestä hyväksyttävyydestä.

CHILDCARE-hankkeen kyselylomakkeessa ilmoitettiin internet-sivu, jossa voi vapaasti lukea tutkimuksen tietosuojailmoituksen. Kyselyyn vastaajien pseudonymiteetti on suojattu kyselyn aineistossa koodaamalla vastaajien henkilötiedot numeeriseen muotoon. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista ja sen pystyi keskeyttämään milloin tahansa ennen tulosten raportointia.

Aineistoa käsiteltiin luottamuksellisesti henkilöstötietolain mukaisesti ja se oli vain tutkijoiden käytössä. Aineisto arkistoidaan hankkeen päätyttyä Tutkimuseettisen neuvottelukunnan tutkimuseettisten ohjeiden mukaisesti puhtaak-



sikirjoitettuina ja tunnistetiedot poistettuna haastateltavan suostumuksen mukaan. Jos haastateltava ei halua haastatteluaan arkistoitavaksi, häntä koskeva aineisto hävitetään viimeistään 31.12.2035.

## 7 TULOKSET

### 7.1 Temperamenttipiirteet ja isän psyykinen kuormittuneisuus

Taulukossa 3 on esitetty lapsen temperamenttipiirteiden ja isän psyykkisen kuormittuneisuuden muuttujien korrelaatiot. Lapsen negatiivinen emotionaalisuus ja isän psyykinen kuormittuneisuus korreloivat keskenään tilastollisesti merkitsevästi ja positiivisesti eli mitä korkeampi lapsen negatiivinen emotionaalisuus oli, sitä kuormittuneempi isä oli. Lapsen aktiivisuus ja positiivinen emotionaalisuus korreloivat tilastollisesti merkitsevästi ja negatiivisesti isän psyykkiseen kuormittuneisuuteen. Myös lapsen sosiaalisuus oli negatiivisesti ja tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä isän psyykkiseen kuormittuneisuuteen.

TAULUKKO 3. Lapsen temperamenttipiirteiden ja isän psyykinen kuormittuneisuus -muuttujien väliset korrelaatiot (n = 537-540)

Muuttuja	1.	2.	3.	4.	5.	6.
1. Aktiivisuus	1					
2. Positiivinen emotionaalisuus	.56***	1				
3. Negatiivinen emotionaalisuus	-.01	-.16***	1			
4. Sosiaalisuus	.48***	.46***	-.06	1		
5. Lujatahtoisuus	.26***	-.01	.55***	.11*	1	
6. Isän psyykinen kuormittuneisuus	-.17***	-.25***	.18***	-.12**	.08	1

Huom. \*p < .05 \*\*p < .01 \*\*\*p < .001

Taulukosta 3 on nähtävillä, että mitä korkeampia lapsen aktiivisuus, positiivinen emotionaalisuus tai sosiaalisuus olivat, sitä vähemmän kuormittunut isä

oli. Lapsen lujatahtoisuus ei korreloinut tilastollisesti merkitsevästi isän psyykkisen kuormittuneisuuden kanssa.

## 7.2 Isän ja lapsen yhteisen ajan ulottuvuudet

Isän ja lapsen yhteistä aikaa kuvaaville 16 väittämälle (ks. liite 1) suoritettu eksploratiivinen faktorinalyysi (EFA) ei johtanut suoraan faktoriratkaisuun. Kommunaliteetti tarkastelussa havaittiin, että väittämien 1. "lukenut lapselle kirjaa", 2. "kertonut lapselle mielikuvitustarinan" ja 10. "käyttänyt tietokonetta, tablettia tai/ja puhelinta" kommunaliteetti oli alhainen (väittäjä 1: 0.26, väittäjä 2: 0.27 ja väittäjä 10: 0.20). Heikon kommunaliteetin rajana pidetään yleisenä rajana alle 0.32 suuruista latausta (Tabachnik & Fidell 2001). Tällöin väittämät eivät mitanneet riittävästi samaa asiaa 13 muun väittämän kanssa ja siksi väittämät poistettiin analyysistä. Jäljelle jääneille 13 väittämälle toteutettu eksploratiivinen faktorianalyysi tuotti kolme isän ja lapsen yhteistä aikaa kuvaavaa faktoria. Jokainen väittäjä latautui yhdelle faktorille, kun käytettiin raja-arvoa 0.32. Lopullisen faktoriratkaisun valinta perustui siihen, että kunkin faktorin ominaisarvon tuli olla vähintään 1 ja niihin tuli latautua vähintään kaksi väittäjää. Samalla haluttiin varmistaa, että faktoreiden ominaisarvot olisivat riittäviä, jottei faktoreiden ominaisarvo pienenesi liikaa. Ominaisarvo kertoo miten hyvin komponentti tai faktori voi selittää muuttujien vaihtelua. Esimerkiksi faktoreita pyritään muodostamaan tavallisesti niin, että niiden ominaisarvo on vähintään 1. (Jokivuori & Hietala 2007.) Faktorit ja niihin latautuneet väittämät ovat nähtävillä taulukossa 4.

TAULUKKO 4. Isän ja lapsen yhteisen ajan ulottuvuudet: eksploratiivisen faktorianalyysin ratkaisuun perustuva latausmatriisi (N = 543)

Väittämät	Isän ja lapsen yhteisen ajan ulottuvuudet		
	1. Läheisyys	2. Yhteiset aktiviteetit	3. Oppimisen ohjaus
15. Lapsen kuunteleminen	<b>0.94</b>	-0.05	-0.02
14. Lapsen helliminen	<b>0.92</b>	-0.03	-0.03
16. Lapsen kanssa peuhaaminen	<b>0.83</b>	0.05	-0.04
13. Lapsen kanssa jutteleminen	<b>0.81</b>	-0.06	0.03
7. Lapsen kanssa ulkoilu	<b>0.38</b>	0.30	0.09
11. Lapsen kanssa esim. maa- laaminen	-0.17	<b>0.84</b>	-0.1
3. Lapsen kanssa esim. piirtämi- nen	-0.01	<b>0.70</b>	0.04
5. Lapsen kanssa lautapeli- pelaaminen	0.16	<b>0.54</b>	0.02
4. Lapsen kanssa musiikillista toimintaa	0.08	<b>0.50</b>	0.09
12. Vienyt lasta esim. uimaan, muskariin...	0.02	<b>0.50</b>	-0.03
6. Tehnyt kotiaskareita	0.16	<b>0.49</b>	0.05
8. Ohjannut lasta tutustumaan kirjaimiin	-0.01	-0.03	<b>0.95</b>
9. Ohjannut lasta tutustumaan numeroihin ja muotoihin	-0.04	0.05	<b>0.92</b>

Taulukossa 4 on nähtävillä aineistosta muodostetut kolme faktoria eli tässä tapauksessa kolme yhteisen ajan ulottuvuutta. Ulottuvuudet on nimetty niihin latautuneiden väittämien pohjalta. Ensimmäinen yhteisen ajan annettiin nimeksi **Läheisyys**, koska ulottuvuuteen latautuneissa väittämissä korostui isän ja lapsen fyysinen läheisyys ja läheisesti yhdessä oleminen. Ulottuvuuden muodostivat väittämät 15, 14, 16, 13 ja 7 (taulukko 4). Vahvimmin ulottuvuutta ilmensivät väittämät 15 ("Lapsen kuunteleminen") ja 14 ("Lapsen helliminen"), kun taas puolestaan heikointen ulottuvuutta ilmensi väittäjä 7 ("Lapsen kanssa ulkoilu").

Toinen yhteisen ajan ulottuvuus **Yhteiset aktiviteetit** sisälsi väittämiä, joissa korostuivat tekeminen ja yhteisen ajan toiminnallinen puoli, kuten maa-laaminen tai piirtäminen. Ulottuvuus koostui väittämistä 11, 3, 5, 4, 12 ja 6 (taulukko 4). Näistä kuudesta väittämästä väittämät 11 ("Lapsen kanssa esim. maa-laaminen") ja 3 ("Lapsen kanssa esim. piirtäminen") ilmensivät ulottuvuutta vahvemmin kuin väittämät 5 ("Lapsen kanssa lautapelien pelaaminen"), 4 ("Lapsen kanssa musikaalista toimintaa"), 12 ("Vienyt lasta esim. uimaan, muskariin...") ja 6 ("Tehnyt kotiaskareita"). Kolmanteen eli **Oppimisen ohjaukseen** keskittyvään ulottuvuuteen latautui yhteiseen aikaan liittyviä väittämiä, joissa korostui vahvasti oppimisen ohjaus. Ulottuvuuteen latautui väittämät 8 ("Ohjannut lasta tutustumaan kirjaimiin") ja 9 ("Ohjannut lasta tutustumaan numeroihin ja muotoihin") ja ne ilmensivät ulottuvuutta melkein yhtä vahvasti (taulukko 4.).

Faktoreiden 1 ja 2 välinen korrelaatio oli 0.42, faktoreiden 1 ja 3 välinen korrelaatio 0.36 sekä faktoreiden 3 ja 2 välinen korrelaatio 0.63. Faktorit selittivät yhteensä 57.61 % isien ja lasten yhteisestä ajasta.

Faktoreista muodostettiin kolmatta tutkimuskysymystä varten keskiarvosummamuuttujat. Reliabiliteetti **Läheisyys**- keskiarvosummamuuttujalle oli .89, **Yhteiset aktiviteetit** keskiarvosummamuuttujalle .77 ja **Oppimisen ohjaus** keskiarvosummamuuttujalle .93.

### 7.3 Lapsen temperamenttipiirteiden ja isän psyykkisen kuormittuneisuuden yhteys lapsensa kanssa viettämään aikaan

Seuraavaksi tarkasteltiin, miten isän psyykkinen kuormittuneisuus ja lapsen temperamenttipiirteet ovat yhteydessä ja voivat muuntaa yhteyttä lapsen ja isän yhteiseen aikaan, kun myös taustatekijät (isän asumismuoto, työaika, lapsen sukupuoli ja lasten määrä perheessä) on vakioitu. Lapsen temperamenttipiirteiden ja isän psyykkisen kuormittuneisuuden yhteyksiä yhteisen ajan ulottuvuuksiin tarkasteltiin lineaarisen hierarkkisen regressioanalyysin avulla. Tarkasteltavat temperamenttipiirteet olivat aktiivisuus, negatiivinen emotionaalisuus, positiivinen emotionaalisuus, sosiaalisuus ja lujatahtoisuus. Analyseissa

oli laitettu ensimmäiselle askelmalle taustamuuttujat, toiselle askelmalle standardisoidut isän psyykkisen kuormittuneisuuden ja lapsen temperamenttipiirteen summamuuttujat sekä kolmannelle askelmalle lapsen temperamenttipiirteen ja isän kuormittuneisuuden yhdysvaikutusmuuttuja.

### 7.3.1 Aktiivisuus

Ensimmäisenä tarkasteltiin lapsen aktiivisuuden yhteyttä isän ja lapsen yhteisen ajan eri ulottuvuuksiin lineaarisen hierarkkisen regressioanalyysin avulla (taulukko 5). Tulokset osoittivat, että taustamuuttujat, lapsen aktiivisuus, isän psyykkinen kuormittuneisuus sekä isän psyykkisen kuormittuneisuuden ja lapsen aktiivisuuden keskiarvosummamuuttuja selittivät tilastollisesti merkitsevästi yhteensä 9 % **läheisyyteen** käytettyä aikaa ( $F(8, 516) = 6.16, p < .001$ ).

Ensimmäisellä askelmalla olevat taustamuuttujat selittivät 6 % läheisyyteen käytetystä ajasta ( $F(5, 519) = 6.12, p < .001$ ) (taulukko 5). Asumismuodon "lapsi ei asu isän luona" omavaikutus oli negatiivinen ja tilastollisesti merkitsevä, eli jos lapsi asuu isänsä kanssa, isä viettää todennäköisemmin läheisesti aikaa lapsensa kanssa verrattuna siihen, jos isä ja lapsi asuisivat erillään.

TAULUKKO 5. Taustamuuttujien, isän psyykkisen kuormittuneisuuden ja lapsen aktiivisuuden yhteys läheisyyteen, yhteisiin aktiviteetteihin ja oppimisen ohjaukseen käytettyihin aikoihin. (N = 543)

Selittävät muuttujat	Läheisyys			Yhteisiin aktiviteetteihin			Oppimisen ohjaus		
	$\beta$	R <sup>2</sup>	$\Delta R^2$	$\beta$	R <sup>2</sup>	$\Delta R^2$	$\beta$	R <sup>2</sup>	$\Delta R^2$
<b>Askel 1:</b>		<b>.06</b>	<b>.06***</b>		<b>.04</b>	<b>.04***</b>		<b>.04</b>	<b>.04***</b>
Asuu isän kanssa <sup>a</sup>	-			-			-		
Asuu vuorottain	.02			.01			.01		
Ei asu isän luona	-.22***			-.06			-.06		
Työaika	-.04			.01			.01		
Lasten määrä	-.07			-.19***			-.17***		
Lapsen sukupuoli	-.05			-.02			-.06		
<b>Askel 2:</b>		<b>.08</b>	<b>.02**</b>		<b>.05</b>	<b>.01</b>		<b>.04</b>	<b>.00</b>
Asuu isän kanssa	-			-			-		
Asuu vuorottain	.01			-.00			.01		
Ei asu isän luona	-.21***			-.05			-.06		
Työaika	-.04			.01			.01		
Lasten määrä	-.07			-.19***			-.17***		
Lapsen sukupuoli	-.04			-.01			-.07		
Isän kuormittuneisuus	-.10**			-.08			.00		
Aktiivisuus	.08			.06			-.01		
<b>Askel 3:</b>		<b>.09</b>	<b>.01**</b>		<b>.05</b>	<b>.00</b>		<b>.04</b>	<b>.01</b>
Asuu isän kanssa	-			-			-		
Asuu vuorottain	.00			-.00			.01		
Ei asu isän luona	-.20***			-.05			-.06		
Työaika	-.03			.01			.02		
Lasten määrä	-.07			-.19***			-.17***		
Lapsen sukupuoli	-.04			-.01			-.07		
Isän kuormittuneisuus	-.10*			-.08			-.00		
Aktiivisuus	.08			.06			-.01		
Isän kuormittuneisuuden ja lapsen aktiivisuuden yhdysvaikutus	.11**			.04			-.08		

Huom. \*\*\*p < .001, \*\*p < .01, \*p < .05  $\beta$  = standardoitu regressiokerroin; R<sup>2</sup> = estimoidun mallin selitysaste,  $\Delta R^2$  = Selitysasteen (R<sup>2</sup>) muutos, kun kaikki askeleen muuttujat ovat mukana. <sup>a</sup>= asumismuoto, johon verrattiin muita asumismuotoja

Toisella askelmalla selittäjäksi lisätty isän psyykkinen kuormittuneisuus lisäsi mallin selitysastetta tilastollisesti merkitsevästi (selitysasteen lisäys 2 % (F(2, 517) = 5.49, p = .004)). Isän psyykkisen kuormittuneisuuden omavaikutus oli

negatiivinen ja tilastollisesti merkitsevä, eli mitä vähemmän kuormittunut isä oli, sitä enemmän hän vietti lapsen kanssa aikaa läheisesti. Aktiivisuuden oma-vaikutus ei ollut tilastollisesti merkitsevä.

Kolmannella askelmalla malliin lisättiin selittäjäksi isän psyykkisen kuormittuneisuuden ja aktiivisuuden yhdysvaikutus. Sen lisääminen kasvatti mallin selitysastetta tilastollisesti merkitsevästi (selitysasteen lisäys 1 %  $F(1, 516) = 6.68$ ,  $p = .01$ ). Lapsen aktiivisuus muunsi tätä kautta isän psyykkisen kuormittuneisuuden yhteyttä lapsen kanssa vietettyyn läheisyyteen. Lapsen aktiivisuuden muuntavaa vaikutusta tarkasteltiin tarkemmin jakamalla aktiivisuus kolmeen intensiivisyystasoryhmään ja toteuttamalla hierarkkisen lineaarisen regressio-analyysin askeleet 1 ja 2 kullekin tasoryhmälle erikseen. Tulokset on esitetty taulukossa 6.



TAULUKKO 6. Taustamuuttujien, isän psyykkisen kuormittuneisuuden ja lapsen aktiivisuuden yhteys läheisyyteen käytettyyn aikaan eri aktiivisuuden intensiivisyys ryhmissä (N = 543)

Selittävät muuttujat	Läheisyys								
	Matala aktiivisuus (n=118)			Keskiverto aktiivisuus (n=321)			Korkea aktiivisuus (n=86)		
	$\beta$	R <sup>2</sup>	$\Delta R^2$	$\beta$	R <sup>2</sup>	$\Delta R^2$	$\beta$	R <sup>2</sup>	$\Delta R^2$
<b>Askel 1:</b>		.08	.08		.13	.13***		.03	.03
Asuu isän kanssa <sup>a</sup>	-			-			-		
Asuu vuorottain	-.05			.07			.02		
Ei asu isän luona	-.12			-.35***			.10		
Työaika	-.22*			.02			.05		
Lasten määrä	-.09			-.05			-.04		
Lapsen sukupuoli	-.04			-.01			-.14		
<b>Askel 2:</b>		.13	.05		.16	.04***		.07	.04
Asuu isän kanssa	-			-			-		
Asuu vuorottain	-.09			.05			.01		
Ei asu isän luona	-.05			-.34***			.09		
Työaika	-.20*			.03			.03		
Lasten määrä	-.11			-.04			-.01		
Lapsen sukupuoli	-.06			-.02			-.15		
Isän kuormittuneisuus	-.23*			-.16**			.12		
Aktiivisuus	.03			.09			-.16		

Huom. \*\*\*p < .001, \*\*p < .01, \*p < .05  $\beta$  = standardoitu regressiokerroin; R<sup>2</sup> = estimoidun mallin selitysaste,  $\Delta R^2$  = Selitysasteen (R<sup>2</sup>) muutos, kun kaikki askeleen muuttujat ovat mukana, <sup>a</sup> = asumismuoto, johon verrattiin muita asumismuotoja

Taulukosta 6 selviää, että lapsen matalan aktiivisuuden ryhmässä työaika ja isän psyykkinen kuormittuneisuus olivat yhteydessä selitettävään muuttujaan negatiivisesti. Keskiverron aktiivisuuden ryhmässä puolestaan asumisjärjestelyistä luokka "ei asu isän luona" sekä isän psyykkinen kuormittuneisuus olivat yhteydessä selitettävään muuttujaan tilastollisesti merkitsevästi ja negatiivisesti. Sen sijaan korkean aktiivisuuden ryhmässä mikään muuttujista ei ollut tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä selitettävään muuttujaan, jolloin lapsen aktiivisuus muunsi isän psyykkisen kuormittuneisuuden yhteyttä vain matalan ja keskiverron aktiivisuuden ryhmissä.

**Yhteisiin aktiviteetteihin** käytettyä aikaa muuttujat selittivät yhteensä 5 % (F(8, 516) = 3.5, p < .001) taulukossa 5. Ensimmäiselle askelmalle syötetyt taustamuuttujat (asumismuoto, työaika, lasten määrä, lapsen sukupuoli) selitti-

vät tilastollisesti merkitsevästi yhteistä aikaa 4% ( $F(5, 519) = 1.43, p = .001$ ). Lasten määrän omavaikutus oli negatiivisesti ja tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä yhteisiin aktiviteetteihin, eli mitä vähemmän lapsia perheessä oli, sitä enemmän isä vietti aikaa lapsensa kanssa aikaa yhteisissä aktiviteeteissa. Toiselle askelmalle ( $F(2, 517) = 3.192, p = .053$ ) ja kolmannelle askelmalle ( $F(1, 516) = .863, p = .353$ ) lisätyt muuttujat eivät lisänneet tilastollisesti merkitsevästi mallin selityssastetta.

**Oppimisen ohjaukseen** käytetyssä ajassa kaikki muuttujat selittivät yhdessä isän ja lapsen yhteistä aikaa yhteensä 4 % ( $F(8, 516) = 2.84, p = .004$ ) taulukossa 5. Tulokset olivat hyvin samanlaiset kuin yhteisiin aktiviteetteihin käytetyn ajan osalta. Ensimmäiselle askelmalle syötetyt taustamuuttujat selittivät tilastollisesti merkitsevästi oppimisen ohjaukseen käytettyä aikaa 4 % ( $F(5, 519) = 3.79, p = .002$ ). Lasten määrä oli negatiivisesti ja tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä oppimisen ohjaukseen käytettyyn aikaan, eli mitä vähemmän lapsia perheessä oli, sitä enemmän oppimisen ohjausta isä pystyi lapsensa kanssa tekemään. Toiselle askelmalle lisätyt isän kuormittuneisuus ja lapsen temperamenttipiirre muuttujat eivät lisänneet tilastollisesti merkitsevästi mallin selityssastetta ( $F(2, 517) = .00, p = .984$ ). Kolmannella askelmalla lisätty yhdysvaikutusmuuttuja ei myöskään lisännyt tilastollisesti merkitsevästi mallin selityssastetta ( $F(1, 516) = 3.69, p = .055$ ).

### 7.3.2 Negatiivinen emotionaalisuus

Seuraava tarkasteltava temperamenttipiirre oli lapsen negatiivinen emotionaalisuus. Taulukossa 7 on esitetty taustamuuttujien, negatiivisen emotionaalisuuden sekä isän psyykkisen kuormittuneisuuden ja lapsen negatiivisen emotionaalisuuden yhdysvaikutuksen yhteyksiä isän ja lapsen yhteisen ajan ulottuvuuksiin.

**Läheisyyteen** käytettyä aikaa selittivät tulosten mukaan kaikki kolme askelta yhteensä 7 % ( $F(8, 512) = 4.79, p < .001$ ) taulukossa 7. Ensimmäisellä askelmalla malliin syötetyt taustamuuttujat (asumismuoto, työaika, lasten määrä, lapsen sukupuoli) selittivät samaan tapaan tilastollisesti merkitsevästi läheisyy-

teen käytettyä aikaa kuin aktiivisuus temperamenttipiirteen osaltakin. Toiselle askelmalle lisätty muuttuja "isän psyykkinen kuormittuneisuus" nosti mallin selityssastetta tilastollisesti merkitsevästi (selityssasteen lisäys 1% ( $F(2, 516) = 3.70, p = .025$ ). Isän psyykkisen kuormittuneisuuden omavaikutus oli negatiivinen ja tilastollisesti merkitsevä, eli isän ollessa vähemmän kuormittunut, hän vietti lapsensa kanssa enemmän aikaa läheisesti. Lapsen negatiivisen emotionaalisuuden omavaikutus ei ollut tilastollisesti merkitsevä. Kolmannella askelmalle lisätty lapsen negatiivisen emotionaalisuuden ja isän psyykkisen kuormittuneisuuden yhdysvaikutus ei lisännyt mallin selityssastetta tilastollisesti merkitsevästi ( $F(1, 515) = .00, p = .710$ ). Lapsen negatiivinen emotionaalisuus ei näin muuntanut isän psyykkisen kuormittuneisuuden yhteyttä läheisesti käytettyyn aikaan.

TAULUKKO 7. Taustamuuttujien, isän psyykkisen kuormittuneisuuden ja lapsen negatiivisen emotionaalisuuden yhteys läheisyyteen, yhteisiin aktiviteetteihin ja oppimisen ohjaukseen käytettyihin aikoihin (N = 526-543).

Selittävät muuttujat	Läheisyys			Yhteiset aktiviteetit			Oppimisen ohjaus		
	$\beta$	R <sup>2</sup>	$\Delta R^2$	$\beta$	R <sup>2</sup>	$\Delta R^2$	$\beta$	R <sup>2</sup>	$\Delta R^2$
<b>Askel 1:</b>		<b>.06</b>	<b>.06***</b>		<b>.04</b>	<b>.04***</b>		<b>.04</b>	<b>.04***</b>
Asuu isän kanssa <sup>a</sup>	-			-			-		
Asuu vuorottain	.02			.01			.01		
Ei asu isän luona	-.22***			-.06			-.06		
Työaika	-.04			.01			.01		
Lasten määrä	-.07			-.19***			-.17***		
Lapsen sukupuoli	-.05			-.02			-.06		
<b>Askel 2:</b>		<b>.07</b>	<b>.01*</b>		<b>.05</b>	<b>.01</b>		<b>.04</b>	<b>.00</b>
Asuu isän kanssa	-			-			-		
Asuu vuorottain	.01			-.00			.01		
Ei asu isän luona	-.20***			-.05			-.06		
Työaika	-.04			.01			.01		
Lasten määrä	-.07			-.20***			-.17***		
Lapsen sukupuoli	-.05			-.02			-.06		
Isän kuormittuneisuus	-.12*			-.09*			.01		
Negatiivisuus	-.00			-.01			-.03		
<b>Askel 3:</b>		<b>.07</b>	<b>.00</b>		<b>.05</b>	<b>.00</b>		<b>.05</b>	<b>.01*</b>
Asuu isän kanssa	-			-			-		
Asuu vuorottain	.01			-.00			.01		
Ei asu isän luona	-.21***			-.05			-.05		
Työaika	-.04			.01			.01		
Lasten määrä	-.07			-.20***			-.18***		
Lapsen sukupuoli	-.05			-.02			-.06		
Isän kuormittuneisuus	-.12*			-.09*			-.01		
Negatiivisuus	-.01			-.01			-.02		
Isän kuormittuneisuuden ja lapsen negatiivisuuden yhdysvaikutus	-.02			.04			.11*		

Huom. \*\*\*p < .001, \*\*p < .01, \*p < .05  $\beta$  = standardoitu regressiokerroin; R<sup>2</sup> = estimoidun mallin selitysaste,  $\Delta R^2$  = Selitysasteen (R<sup>2</sup>) muutos, kun kaikki askeleen muuttujat ovat mukana. <sup>a</sup> = asumismuoto, johon verrattiin muita asumismuotoja

**Yhteisiin aktiviteetteihin** käytettyä aikaa selittivät tulosten mukaan kaikki kolme askelta yhteensä 5 % (F(8, 515) = 3.24, p = .001) taulukossa 7. Ensimmäisellä askelmalla malliin syötetyt taustamuuttujat (asumismuoto, työaika, lasten

määrä, lapsen sukupuoli) selittivät samaan tapaan tilastollisesti merkitsevästi mallia kuin edellisen temperamenttipiirteen tutkimuksessa. Toiselle askelmalle lisätty isän kuormittuneisuus -muuttuja lisäsi tilastollisesti merkitsevästi mallin selityksastetta ( $F(2, 516) = 2.16, p = .116$ ). Isän psyykkisen kuormittuneisuuden omavaikutus oli negatiivinen ja tilastollisesti merkitsevä, eli isän ollessa vähemmän kuormittunut, vietti hän lapsensa kanssa enemmän aikaa yhteisissä aktiviteeteissa. Kolmannelle askelmalle lisätty lapsen negatiivisen emotionaalisuuden ja isän psyykkisen kuormittuneisuuden yhdysvaikutus ei myöskään lisännyt tilastollisesti merkitsevästi mallin selityksastetta ( $F(1, 515) = .906, p = .342$ ). Lapsen negatiivinen emotionaalisuus ei näin muuntanut isän psyykkisen kuormittuneisuuden yhteyttä lapsen kanssa yhteisiin aktiviteetteihin käytettyyn aikaan.

**Oppimisen ohjaukseen** käytettyä aikaa selittivät tulosten mukaan kaikki kolme askelta yhteensä 5 % ( $F(8, 515) = 3.26, p < .001$ ) taulukossa 7. Ensimmäisellä askelmalla malliin syötetyt taustamuuttujat (asumismuoto, työaika, lasten määrä, lapsen sukupuoli) selittivät samaan tapaan tilastollisesti merkitsevästi mallia kuin aktiivisuus-temperamenttipiirteen tutkimuksessa. Toiselle askelmalle lisätyt muuttujat (negatiivinen emotionaalisuus, kuormittuneisuus) eivät lisänneet tilastollisesti merkitsevästi mallin selityksastetta. ( $F(1, 515) = .242, p = .785$ ) Kolmannelle askelmalle lisätty lapsen negatiivisen emotionaalisuuden ja isän psyykkisen kuormittuneisuuden yhdysvaikutus lisäsi tilastollisesti merkitsevästi mallin selityksastetta 1 % ( $F(1, 515) = 6.50, p = .011$ ). Yhdysvaikutuksen omavaikutus oli positiivinen ja tilastollisesti merkitsevä, eli lapsen negatiivinen emotionaalisuus muunsi isän psyykkisen kuormittuneisuuden yhteyttä oppimisen ohjaukseen käytettyyn aikaan. Isän psyykkisen kuormittuneisuuden ja lapsen negatiivisen emotionaalisuuden yhdysvaikutuksen omavaikutusta tarkasteltiin tarkemmin taulukossa 8 jakamalla negatiivinen emotionaalisuus kolmeen intensiivisyystasoon.

TAULUKKO 8. Taustamuuttujien, isän psyykkisen kuormittuneisuuden ja lapsen negatiivisen emotionaalisuuden yhteys oppimisen ohjaukseen käytettyyn aikaan eri negatiivisen emotionaalisuuden intensiivisyysryhmissä (N = 538)

Selittävät muuttujat	Oppimisen ohjaus								
	Matala negatiivisuus (n=91)			Keskiverto negatiivisuus (n=386)			Korkea negatiivisuus (n=61)		
	$\beta$	R <sup>2</sup>	$\Delta R^2$	$\beta$	R <sup>2</sup>	$\Delta R^2$	$\beta$	R <sup>2</sup>	$\Delta R^2$
<b>Askel 1:</b>		<b>.09</b>	<b>.09</b>		<b>.05</b>	<b>.05**</b>		<b>.06</b>	<b>.06</b>
Asuu isän kanssa <sup>a</sup>	-			-			-		
Asuu vuorottain	-.07			.04			x		
Ei asu isän luona	x			-.06			x		
Työaika	.09			-.05			.24		
Lasten määrä	-.19			-.19***			-.01		
Lapsen sukupuoli	-.21*			-.04			.07		
<b>Askel 2:</b>		<b>.15</b>	<b>.06</b>		<b>.05</b>	<b>.00</b>		<b>.14</b>	<b>.08</b>
Asuu isän kanssa	-			-			-		
Asuu vuorottain	-.07			.04			x		
Ei asu isän luona	x			-.06			x		
Työaika	.12			-.05			.30*		
Lasten määrä	-.15			-.19***			.05		
Lapsen sukupuoli	-.24*			-.04			.15		
Isän kuormittuneisuus	-.04			-.02			.28*		
negatiivisuus	.26*			.02			-.07		

Huom. \*\*\*p < .001, \*\*p < .01, \*p < .05  $\beta$  = standardoitu regressiokerroin; R<sup>2</sup> = estimoidun mallin selitysaste,  $\Delta R^2$  = Selitysasteen (R<sup>2</sup>) muutos, kun kaikki askeleen muuttujat ovat mukana x = puuttuva data

Taulukosta 8 selviää, että lapsen matalan negatiivisuuden ryhmässä lapsen sukupuolen omavaikutus oli negatiivisesti ja tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä oppimisen ohjaukseen käytettyyn aikaan. Myös lapsen negatiivisuuden omavaikutus oli tilastollisesti merkitsevästi, mutta positiivisesti yhteydessä selitettävään muuttujaan matalan negatiivisuuden ryhmässä. Lapsen keskiverron negatiivisuuden ryhmässä perheen lasten määrä oli tilastollisesti merkitsevästi ja negatiivisesti yhteydessä oppimisen ohjaukseen käytettyyn aikaan. Lapsen korkean negatiivisuuden ryhmässä oppimisen ohjaukseen käytettyyn aikaan olivat tilastollisesti merkitsevästi ja positiivisesti yhteydessä isän psyykinen kuormittuneisuus ja isän työaika. Negatiivisen emotionaalisuuden intensiivisyysryhmistä vain lapsen korkea negatiivisuus muunsi yhdysvaikutuksen

kautta isän kuormittuneisuuden yhteyttä oppimisen ohjaukseen käytettyyn aikaan.

### 7.3.3 Positiivinen emotionaalisuus

Taulukossa 9 on esitetty taustamuuttujien, positiivisen emotionaalisuuden, isän psyykkisen kuormittuneisuuden sekä isän psyykkisen kuormittuneisuuden ja lapsen positiivisen emotionaalisuuden yhdysvaikutuksen yhteyksiä isän ja lapsen yhteisen ajan ulottuvuuksiin. **Läheisyyteen** käytettyä aikaa selittivät tulosten mukaan tilastollisesti merkitsevästi kaikki kolme askelta yhteensä 9 % ( $F(8, 515) = 5.97, p < .001$ ) (taulukko 9). Ensimmäisellä askelmalla malliin syötetyt taustamuuttujat (asumismuoto, työaika, lasten määrä, lapsen sukupuoli) selittivät samaan tapaan tilastollisesti merkitsevästi mallia kuin aktiivisuus temperamenttipiirteiden osaltakin. Toisella askelmalla syötetyt lapsen positiivinen emotionaalisuus ja isän psyykkinen kuormittuneisuus lisäsivät mallin selitysosuutta tilastollisesti merkitsevästi (selityssasteen lisäys 3 % ( $F(2, 516) = 7.27, p = .001$ )). Isän psyykkisen kuormittuneisuuden omavaikutus oli negatiivinen ja tilastollisesti merkitsevä, eli isän ollessa vähemmän psyykkisesti kuormittunut, vietti hän lapsensa kanssa enemmän aikaa läheisesti. Lapsen positiivisen emotionaalisuuden omavaikutus oli positiivinen ja tilastollisesti merkitsevä, eli lapsen ollessa enemmän positiivisesti emotionaalinen, isä ja lapsi viettivät enemmän yhteistä aikaa läheisesti. Kolmannelle askelmalle lisätty lapsen positiivisen emotionaalisuuden ja isän psyykkisen kuormittuneisuuden yhdysvaikutus ei lisännyt mallin selityssastetta merkitsevästi ( $F(1, 515) = 1.87, p = .172$ ). Lapsen positiivinen emotionaalisuus ei muuntanut yhdysvaikutuksen kautta psyykkisen kuormittuneisuuden yhteyttä isän ja lapsen väliseen läheiseen aikaan.

TAULUKKO 9. Taustamuuttujien, isän psyykkisen kuormittuneisuuden ja lapsen positiivisen emotionaalisuuden sekä isän psyykkisen kuormittuneisuuden ja lapsen positiivisen emotionaalisuuden yhdysvaikutuksen yhteydet läheisyyteen, yhteisiin aktiviteetteihin ja oppimisen ohjaukseen käytettyihin aikoihin (N = 526-543)

Selittävät muuttujat	Läheisyys			Yhteiset aktiviteetit			Oppimisen ohjaus		
	$\beta$	R <sup>2</sup>	$\Delta R^2$	$\beta$	R <sup>2</sup>	$\Delta R^2$	$\beta$	R <sup>2</sup>	$\Delta R^2$
<b>Askel 1:</b>		<b>.06</b>	<b>.06***</b>		<b>.04</b>	<b>.04***</b>		<b>.04</b>	<b>.04***</b>
Asuu isän kanssa <sup>a</sup>	-			-			-		
Asuu vuorottain	.02			.01			.01		
Ei asu isän luona	-.22***			-.06			-.06		
Työaika	-.04			.01			.01		
Lasten määrä	-.07			-.19***			-.17***		
Lapsen sukupuoli	-.05			-.02			-.06		
<b>Askel 2:</b>		<b>.08</b>	<b>.03***</b>		<b>.06</b>	<b>.02*</b>		<b>.04</b>	<b>.00</b>
Asuu isän kanssa	-			-			-		
Asuu vuorottain	.01			-.00			.01		
Ei asu isän luona	-.21***			-.05			-.06		
Työaika	-.04			.00			.01		
Lasten määrä	-.07			-.19***			-.17***		
Lapsen sukupuoli	-.05			-.03			-.06		
Isän kuormittuneisuus	-.09*			-.06			-.00		
Positiivisuus	.13*			.13*			-.01		
<b>Askel 3:</b>		<b>.09</b>	<b>.00</b>		<b>.06</b>	<b>.00</b>		<b>.04</b>	<b>.01</b>
Asuu isän kanssa	-			-			-		
Asuu vuorottain	.01			-.00			.01		
Ei asu isän luona	-.21***			-.05			-.06		
Työaika	-.04			.00			.02		
Lasten määrä	-.07			-.19***			-.17***		
Lapsen sukupuoli	-.05			-.03			-.06		
Isän kuormittuneisuus	-.08			-.06			-.01		
Positiivisuus	.11*			.13*			-.02		
Isän kuormittuneisuuden ja lapsen positiivisuuden yhdysvaikutus	.06			-.00			.07		

Huom. \*\*\*p < .001, \*\*p < .01, \*p < .05  $\beta$  = standardoitu regressiokerroin; R<sup>2</sup> = estimoidun mallin selitysaste,  $\Delta R^2$  = Selitysasteen (R<sup>2</sup>) muutos, kun kaikki askeleen muuttujat ovat mukana. <sup>a</sup> = asumismuoto, johon verrattiin muita asumismuotoja



**Yhteisiin aktiviteetteihin** käytettyä aikaa selittivät tulosten mukaan tilastollisesti merkitsevästi kaikki kolme askelta yhteensä 6 % ( $F(8, 515) = 4.23, p = .001$ ) taulukossa 9. Ensimmäisellä askelmalla malliin syötetyt taustamuuttujat (asumismuoto, työaika, lasten määrä, lapsen sukupuoli) selittivät samaan tapaan tilastollisesti merkitsevästi mallia kuin aktiivisuus temperamenttipiirteen osalta. Toisella askelmalla syötetty lapsen positiivinen emotionaalisuus lisäsi mallin selitystasetta tilastollisesti merkitsevästi (selitystasteen lisäys 2 % ( $F(2, 516) = 6.43, p = .002$ )). Lapsen positiivisen emotionaalisuuden omavaikutus oli positiivinen ja tilastollisesti merkitsevä, eli mitä positiivisempi lapsi oli, sitä enemmän isä vietti yhteistä aikaa lapsen kanssa erillisten aktiviteettien parissa. Isän psyykkisen kuormittuneisuuden omavaikutus ei ollut tilastollisesti merkitsevä. Kolmannelle askelmalle syötetty lapsen positiivisen emotionaalisuuden ja isän psyykkisen kuormittuneisuuden yhdysvaikutus ei lisännyt mallin selitystasetta tilastollisesti merkitsevästi ( $F(1, 515) = .001, p = .969$ ).

**Oppimisen ohjaukseen** käytettyä aikaa selittivät tulosten mukaan kaikki kolme askelta yhteensä 4 % ( $F(8, 515) = 2.70, p = .006$ ) taulukossa 9. Ensimmäisellä askelmalla malliin syötetyt taustamuuttujat (asumismuoto, työaika, lasten määrä, lapsen sukupuoli) selittivät samalla tavalla tilastollisesti merkitsevästi mallia kuin aktiivisuus temperamenttipiirteen tutkimuksessa. Toiselle askelmalle lisätyt muuttujat (positiivinen emotionaalisuus, kuormittuneisuus) eivät lisänneet mallin selitystasetta tilastollisesti merkitsevästi ( $F(2, 516) = .045, p = .956$ ). Myöskään kolmannelle askelmalle syötetty lapsen positiivisen emotionaalisuuden ja isän psyykkisen kuormittuneisuuden yhdysvaikutus ei lisännyt mallin selitystasetta tilastollisesti merkitsevästi ( $F(1, 515) = 2.613, p = .107$ ). Lapsen positiivinen emotionaalisuus ei näin ollen muuntanut psyykkisen kuormittuneisuuden yhteyttä oppimisen ohjaukseen käytettyyn aikaan.

#### 7.3.4 Sosiaalisuus

Taulukossa 10 on esitetty taustamuuttujien, isän psyykkisen kuormittuneisuuden, lapsen sosiaalisuuden sekä isän kuormittuneisuuden ja lapsen sosiaalisuuden yhdysvaikutuksen yhteydet isän ja lapsen yhteisen ajan ulottuvuuksiin.

**Läheisyyteen** käytettyä aikaa selittivät tulosten mukaan (taulukko 10) tilastollisesti merkitsevästi kaikki kolme askelta yhteensä 8 % ( $F(8, 515) = 5.68, P < .001$ ) taulukossa 10. Ensimmäisellä askelmalla malliin syötetyt taustamuuttujat (asumismuoto, työaika, lasten määrä, lapsen sukupuoli) selittivät samaan tapaan tilastollisesti merkitsevästi mallia kuin aktiivisuus temperamenttipiirteiden tutkimuksessa. Toiselle askelmalle lisätty isän kuormittuneisuus -muuttuja lisäsi tilastollisesti merkitsevästi mallin selitysasetta (selitysasteen lisäys 2 % ( $F(2, 516) = 4.245, p = .015$ )). Isän psyykkisen kuormittuneisuuden omavaikutus oli negatiivinen, mutta tilastollisesti merkitsevä, eli mitä vähemmän kuormittunut isä oli, sitä enemmän aikaa hän vietti lapsen kanssa läheisesti. Lapsen sosiaalisuuden omavaikutus ei ollut tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä yhteiseen aikaan. Kolmannelle askelmalle lisätty muuttuja (isän kuormittuneisuuden ja lapsen sosiaalisuuden yhdysvaikutus) lisäsi tilastollisesti merkitsevästi mallin selitysasetta (selitysasteen lisäys 1 % ( $F(1, 515) = 5.742, p = .017$ )).

TAULUKKO 10. Taustamuuttujien, isän psyykkisen kuormittuneisuuden ja lapsen sosiaalisuuden yhteys läheisyyteen, yhteisiin aktiviteetteihin ja oppimisen ohjaukseen käytettyihin aikoihin (N = 523-543)

Selittävät muuttajat	Läheisyys			Yhteiset aktiviteetit			Oppimisen ohjaus		
	$\beta$	R <sup>2</sup>	$\Delta R^2$	$\beta$	R <sup>2</sup>	$\Delta R^2$	$\beta$	R <sup>2</sup>	$\Delta R^2$
<b>Askel 1:</b>		<b>.06</b>	<b>.06***</b>		<b>.04</b>	<b>.04***</b>		<b>.04</b>	<b>.04***</b>
Asuu isän kanssa <sup>a</sup>	-			-			-		
Asuu vuorottain	.02			.01			-.01		
Ei asu isän luona	-.22***			-.06			-.06		
Työaika	-.04			.01			.01		
Lasten määrä	-.07			-.19***			-.17***		
Lapsen sukupuoli	-.05			-.02			-.06		
<b>Askel 2:</b>		<b>.07</b>	<b>.02*</b>		<b>.03</b>	<b>.01</b>		<b>.04</b>	<b>.00</b>
Asuu isän kanssa	-			-			-		
Asuu vuorottain	.01			-.00			.01		
Ei asu isän luona	-.21***			-.05			-.06		
Työaika	-.03			.01			.01		
Lasten määrä	-.07			-.20***			-.17***		
Lapsen sukupuoli	-.05			-.02			-.06		
Isän kuormittuneisuus	-.12*			-.09			-.00		
Sosiaalisuus	.04			.03			-.05		
<b>Askel 3:</b>		<b>.08</b>	<b>.01*</b>		<b>.05</b>	<b>.00</b>		<b>.04</b>	<b>.00</b>
Asuu isän kanssa	-			-			-		
Asuu vuorottain	.00			-.00			.01		
Ei asu isän luona	-.20***			-.05			-.06		
Työaika	-.03			.01			.01		
Lasten määrä	-.07			-.19***			-.17***		
Lapsen sukupuoli	-.04			-.02			-.06		
Isän kuormittuneisuus	-.11*			-.08			-.00		
Sosiaalisuus	.05			.04			-.04		
Isän kuormittuneisuuden ja lapsen sosiaalisuuden yhdysvaikutus	.10*			.04			.07		

Huom. \*\*\*p < .001, \*\*p < .01, \*p < .05  $\beta$  = standardoitu regressiokerroin; R<sup>2</sup> = estimoidun mallin selitysaste,  $\Delta R^2$  = Selityksasteen (R<sup>2</sup>) muutos, kun kaikki askeleen muuttajat ovat mukana. <sup>a</sup> = asumismuoto, johon verrattiin muita asumismuotoja

Isän psyykkisen kuormittuneisuuden ja lapsen sosiaalisuuden yhdysvaikutuksen omavaikutusta tarkasteltiin tarkemmin omassa taulukossa 11 jakamalla sosiaalisuus kolmeen intensiivisyystasoon. Taulukosta selviää, että lapsen matilan sosiaalisuuden ryhmässä isän psyykkisen kuormittuneisuuden omavaikutus oli negatiivisesti ja tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä läheisyyteen käytettyihin aikoihin.

tettyyn aikaan. Myös asumismuoto "ei asu isän kanssa" oli negatiivisesti yhteydessä selitettävään muuttujaan matalan sosiaalisuuden ryhmässä. Keski-  
veron sosiaalisuuden ryhmässä lasten määrä, "ei asu isän luona" -asumismuoto  
sekä isän kuormittuneisuus olivat negatiivisesti sekä tilastollisesti merkitsevästi  
yhteydessä selitettävään muuttujaan. Lapsen korkea sosiaalisuus ei ollut tilas-  
tollisesti merkitsevästi yhteydessä lapsen kanssa vietettävään läheiseen aikaan.  
Tällöin lapsen matala ja keskiverto sosiaalisuus muunsivat isän psyykkisen  
kuormittuneisuuden yhteyttä läheisyyteen käytettyyn aikaan yhdysvaikutuk-  
sen kautta.

TAULUKKO 11. Taustamuuttujien, isän psyykkisen kuormittuneisuuden ja  
lapsen sosiaalisuuden yhteys läheisyyteen käytettyyn aikaan eri  
sosiaalisuuden intensiivisyysryhmissä (N = 524)

Selittävät muuttujat	Läheisyys								
	Matala sosiaalisuus (n=101)			Keskiverto sosiaalisuus (n=343)			Korkea sosiaalisuus (n=80)		
	$\beta$	R <sup>2</sup>	$\Delta R^2$	$\beta$	R <sup>2</sup>	$\Delta R^2$	$\beta$	R <sup>2</sup>	$\Delta R^2$
<b>Askel 1:</b>		.10	.10		.08	.08***		.04	.04
Asuu isän kanssa <sup>a</sup>	-			-			-		
Asuu vuorottain	.08			-.06			.08		
Ei asu isän luona	-.27**			-.3***			-.36**		
Työaika	.02			-.07			-.01		
Lasten määrä	-.09			-.1*			.04		
Lapsen sukupuoli	.04			-.06			-.13		
<b>Askel 2:</b>		.17	.07*		.09	.02*		.04	.00
Asuu isän kanssa	-			-			-		
Asuu vuorottain	.06			-.07			.07		
Ei asu isän luona	-.25*			-.29***			-.36**		
Työaika	.01			-.06			-.02		
Lasten määrä	-.08			-.1			.03		
Lapsen sukupuoli	.03			-.06			-.12		
Isän kuormittuneisuus	-.25**			-.13*			.0		
Sosiaalisuus	-.09			.04			-.05		

Huom. \*\*\*p < .001, \*\*p < .01, \*p < .05  $\beta$  = standardoitu regressiokerroin; R<sup>2</sup> = estimoidun mallin selitysaste,  $\Delta R^2$  = Selitysasteen (R<sup>2</sup>) muutos, kun kaikki askeleen muuttujat ovat mukana

**Yhteisiin aktiviteetteihin** käytettyä aikaa selitti tulosten mukaan taulukossa 10 tilastollisesti merkitsevästi kaikki kolme askelta yhteensä 5 % (F(8, 515) = 3.31, p

= .001). Ensimmäisellä askelmalla malliin syötetyt taustamuuttujat (asumismuoto, työaika, lasten määrä, lapsen sukupuoli) selittivät samaan tapaan tilastollisesti merkitsevästi yhteisiin aktiviteetteihin käytettyä aikaa kuin aktiivisuus temperamenttipiirteen tutkimuksessa. Toiselle ( $F(2, 516) = 2.428, p = .089$ ) ja kolmannelle ( $F(1, 515) = .894, p = .345$ ) askelmalle syötetyt muuttujat eivät lisänneet mallin selitysasetta tilastollisesti merkitsevästi.

**Oppimisen ohjaukseen** käytetyn ajan tulokset olivat hyvin samanlaiset kuin yhteisiin aktiviteetteihin käytetyn ajan osalta (taulukko 10). Oppimisen ohjaukseen käytettyä aikaa selittivät tulosten mukaan tilastollisesti merkitsevästi kaikki kolme askelta yhteensä 4 % ( $F(8, 515) = 2.78, p = .005$ ). Ensimmäisellä askelmalla malliin syötetyt taustamuuttujat (asumismuoto, työaika, lasten määrä, lapsen sukupuoli) selittivät samaan tapaan tilastollisesti merkitsevästi lapsen oppimisen ohjauksen käytetyn ajan mallia kuin aktiivisuus temperamenttipiirteen tutkimuksessa. Toiselle ( $F(2, 516) = .523, p = .593$ ) ja kolmannelle ( $F(1, 515) = 2.283, p = .131$ ) askelmalle lisätyt muuttujat eivät lisänneet tilastollisesti merkitsevästi mallin selitysasetta.

### 7.3.5 Lujatahtoisuus

**Läheisyyteen** käytettyä aikaa selittivät tulosten mukaan tilastollisesti merkitsevästi taustamuuttujat, lapsen lujatahtoisuus, isän psyykkisen kuormittuneisuus sekä isän psyykkisen kuormittuneisuuden ja lapsen lujatahtoisuuden yhdysvaikutus yhteensä 9 % ( $F(8, 514) = 6.02, p < .001$ ) taulukossa 12. Ensimmäisellä askelmalla malliin syötetyt taustamuuttujat (asumismuoto, työaika, lasten määrä, lapsen sukupuoli) selittivät samaan tapaan tilastollisesti merkitsevästi mallia kuin aktiivisuus temperamenttipiirteen tutkimuksessa. Toisella askelmalla isän psyykkisen kuormittuneisuuden ja lapsen lujatahtoisuuden lisääminen malliin lisäsivät mallin selitysasetta tilastollisesti merkitsevästi (selitysasteen lisäys 2 %;  $F(2, 515) = 6.24, p = .002$ ). Isän psyykkisen kuormittuneisuuden omavaikutus oli negatiivinen ja tilastollisesti merkitsevä, eli mitä vähemmän psyykkisesti kuormittunut isä oli, sitä enemmän hän vietti lapsensa kanssa aikaa läheisesti. Lapsen lujatahtoisuuden omavaikutus oli positiivinen ja tilastollisesti merkitse-

vä: mitä lujatahtoisempi lapsi oli, sitä enemmän isä vietti läheisesti aikaa hänen kanssaan. Kolmannelle askelmalle syötetty lapsen lujatahtoisuuden ja isän psyykkisen kuormittuneisuuden yhdysvaikutus lisäsi mallin selitystasetta tilastollisesti merkitsevästi ( $F(1, 514) = 4.34, p = .038$ ).

TAULUKKO 12. Taustamuuttujien, isän psyykkisen kuormittuneisuuden, lapsen lujatahtoisuuden sekä isän psyykkisen kuormittuneisuuden ja lapsen lujatahtoisuuden yhdysvaikutuksen yhteydet läheisyyteen, yhteisiin aktiviteetteihin ja oppimisen ohjaukseen käytettyihin aikoihin. (N = 523–541)

Selittävät muuttujat	Läheisyys			Yhteiset aktiviteetit			Oppimisen ohjaus		
	$\beta$	R <sup>2</sup>	$\Delta R^2$	$\beta$	R <sup>2</sup>	$\Delta R^2$	$\beta$	R <sup>2</sup>	$\Delta R^2$
<b>Askel 1:</b>		<b>.06</b>	<b>.06***</b>		<b>.04</b>	<b>.04***</b>		<b>.04</b>	<b>.04**</b>
Asuu isän kanssa <sup>a</sup>	-			-			-		
Asuu vuorottain	.02			.01			.01		
Ei asu isän luona	-.22***			-.06			-.06		
Työaika	-.04			.01			.01		
Lasten määrä	-.07			-.19***			-.17***		
Lapsen sukupuoli	-.05			-.02			-.06		
<b>Askel 2:</b>		<b>.08</b>	<b>.02*</b>		<b>.05</b>	<b>.01</b>		<b>.04</b>	<b>.00</b>
Asuu isän kanssa	-			-			-		
Asuu vuorottain	.01			-.00			-.01		
Ei asu isän luona	-.20***			-.05			-.06		
Työaika	-.03			.01			.01		
Lasten määrä	-.07			-.19***			-.17***		
Lapsen sukupuoli	-.05			-.02			-.06		
Isän kuormittuneisuus	-.13*			-.09*			-.00		
Lujatahtoisuus	.10*			.04			.02		
<b>Askel 3:</b>		<b>.09</b>	<b>.01*</b>		<b>.05</b>	<b>.00</b>		<b>.04</b>	<b>.00</b>
Asuu isän kanssa	-			-			-		
Asuu vuorottain	.01			-.01			-.01		
Ei asu isän luona	-.19***			-.05			-.05		
Työaika	-.03			.01			.01		
Lasten määrä	-.07			-.19***			-.17***		
Lapsen sukupuoli	-.05			-.02			-.06		
Isän kuormittuneisuus	-.13*			-.09*			-.00		
Lujatahtoisuus	.10			.04			.02		
Isän kuormittuneisuuden ja lapsen lujatahtoisuuden yhdysvaikutus	.09*			.01			.06		

Huom. \*\*\* $p < .001$ , \*\* $p < .01$ , \* $p < .05$   $\beta$  = standardoitu regressiokerroin; R<sup>2</sup> = estimoidun mallin selitystaste,  $\Delta R^2$  = Selitystasteen (R<sup>2</sup>) muutos, kun kaikki askeleen muuttujat ovat mukana. <sup>a</sup> = asumismuoto, johon verrattiin muita asumismuotoja

Isän psyykkisen kuormittuneisuuden ja lapsen lujatahtoisuuden yhdysvaikutuksen omavaikutusta läheisyyteen käytetyssä ajassa tarkasteltiin tarkemmin taulukossa 13 jakamalla lujatahtoisuus kolmeen intensiivisyystasoon. Taulukossa on nähtävillä, että lapsen lujatahtoisuuden muuntava vaikutus oli havaittavissa vain matalan ja keskiverron lujatahtoisuuden ryhmissä.

TAULUKKO 13. Taustamuuttujien, isän psyykkisen kuormittuneisuuden ja lujatahtoisuuden yhteys läheisyyteen käytettyyn aikaan eri lujatahtoisuuden intensiivisyysryhmissä (N = 537)

Selittävät muuttujat	Läheisyys								
	Matala lujatahtoisuus (n=76)			Keskiverto lujatahtoisuus (n=368)			Korkea lujatahtoisuus (n=93)		
	$\beta$	R <sup>2</sup>	$\Delta R^2$	$\beta$	R <sup>2</sup>	$\Delta R^2$	$\beta$	R <sup>2</sup>	$\Delta R^2$
<b>Askel 1:</b>		<b>.14</b>	<b>.14</b>		<b>.07</b>	<b>.07***</b>		<b>.02</b>	<b>.02</b>
Asuu isän kanssa <sup>a</sup>	-			-			-		
Asuu vuorottain	.07			.00			-.b		
Ei asu isän luona	-.16			.26***			-.b		
Työaika	-.22			-.03			.13		
Lasten määrä	-.16			-.07			.03		
Lapsen sukupuoli	-.09			-.02			-.08		
<b>Askel 2:</b>		<b>.28</b>	<b>.14**</b>		<b>.10</b>	<b>.03**</b>		<b>.02</b>	<b>.00</b>
Asuu isän kanssa	-			-			-		
Asuu vuorottain	.02			-.01			.07		
Ei asu isän luona	.04			-.25***			-.36**		
Työaika	-.22*			-.01			.12		
Lasten määrä	-.16			-.07			.03		
Lapsen sukupuoli	-.15			-.01			-.08		
Isän kuormittuneisuus	-.42**			-.14**			.02		
Lujatahtoisuus	.12			.08			.03		

Huom. \*\*\*p < .001, \*\*p < .01, \*p < .05  $\beta$  = standardoitu regressiokerroin; R<sup>2</sup> = estimoidun mallin selitysaste,  $\Delta R^2$  = Selitysasteen (R<sup>2</sup>) muutos, kun kaikki askeleen muuttujat ovat mukana <sup>b</sup> = ryhmä jäi pois analyysistä puuttuvien vastaajien takia

Lapsen matala lujatahtoisuus selitti 28 % läheisyyteen käytettyä aikaa (F(7, 65) = 3.58, p = .003) (taulukko 13). Lapsen matalan lujatahtoisuuden ryhmässä isän psyykkisen kuormittuneisuuden omavaikutus oli negatiivisesti ja tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä läheisyyteen. Keskiverto lujatahtoisuus selitti tilastollisesti merkitsevästi 10 % (F(7, 350) = 4.92, p < .001) läheisyyttä. Keskiverron lujatahtoisuuden ryhmässä asumisjärjestely "ei asu isän luona" sekä isän

psykkisen kuormittuneisuus olivat negatiivisesti sekä tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä selitettävään muuttujaan. Lapsen korkea lujatahtoisuus ei tilastollisesti merkitsevästi muuntanut isän psykkisen kuormittuneisuuden yhteyttä läheisyyteen käytettyyn aikaan.

**Yhteisiin aktiviteetteihin** käytettyä aikaa selittivät tulosten mukaan taulukossa 12 kaikki kolme askelta tilastollisesti merkitsevästi yhteensä 5 % ( $F(8, 514) = 3.20, p = .001$ ). Ensimmäisellä askelmalla malliin syötetyt taustamuuttujat (asumismuoto, työaika, lasten määrä, lapsen sukupuoli) selittivät samalla tavalla tilastollisesti merkitsevästi mallia kuin aktiivisuus temperamenttipiirteen tutkimuksessa. Toiselle askelmalle syötetyt isän psykkisen kuormittuneisuuden ja lapsen temperamenttipiirteen muuttujat eivät lisänneet mallin selitystasetta tilastollisesti merkitsevästi ( $F(2, 515) = 2.47, p = .086$ ). Myöskään kolmannelle askelmalle syötetty isän psykkisen kuormittuneisuuden ja lapsen lujatahtoisuuden yhdysvaikutus muuttuja ei lisännyt mallin selitystasetta tilastollisesti merkitsevästi ( $F(1, 514) = .06, p = .814$ ).

**Oppimisen ohjaukseen** käytettyä aikaa selittivät taulukossa 12 tilastollisesti merkitsevästi kaikki kolme askelta yhteensä 4% ( $F(8, 514) = 2.61, p = .008$ ). Ensimmäisellä askelmalla malliin syötetyt taustamuuttujat (asumismuoto, työaika, lasten määrä, lapsen sukupuoli) selittivät samalla tavalla tilastollisesti merkitsevästi mallia kuin yhteisiin aktiviteetteihin käytetyn ajan osalta. Toiselle ( $F(2, 515) = .153, p = .858$ ) sekä kolmannelle ( $F(1, 514) = 1.745, p = .187$ ) askelmalle syötetyt muuttujat eivät lisänneet mallin selitystasetta tilastollisesti merkitsevästi.

### 7.3.6 Yhteenveto

Isän psykkinen kuormittuneisuus oli kaikissa temperamenttipiirretarkasteluisissa negatiivisesti yhteydessä **Läheisyys**-ulottuvuuteen. Mitä vähemmän psykkisesti kuormittunut isä oli, sitä enemmän hän vietti läheisesti aikaa lapsensa kanssa. Lapsen temperamenttipiirteistä positiivinen emotionaalisuus oli ainoa, jonka omavaikutus oli tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä läheisyys - ulottuvuuteen. Lujatahtoisuus, aktiivisuus ja sosiaalisuus muunsivat isän



psykkisen kuormittuneisuuden ja lapsen kanssa vietetyn ajan yhteyttä yhdysvaikutus-muuttujan kautta. Matalan ja keskiverron lujatahtoisuuden, aktiivisuuden ja sosiaalisuuden ryhmissä isän psyykkinen kuormittuneisuus oli negatiivisesti yhteydessä lapsen kanssa läheisyyteen käytettyyn aikaan. Matala ja keskiverto intensiivisyys näissä temperamenttipiirteissä muunsi isän psyykkisen kuormittuneisuuden yhteyttä läheisyyteen käytettyyn aikaan. Korkean lujatahtoisuuden, aktiivisuuden ja sosiaalisuuden ryhmissä isän psyykkinen kuormittuneisuus ei puolestaan ollut yhteydessä läheisyyteen käytettyyn aikaan.

Taustamuuttujista ”ei asu isän luona” oli yhteydessä läheisyyteen käytettyyn aikaan negatiivisesti jokaisessa temperamenttipiirteen tutkimuksessa. Isän ja lapsen asuessa toisistaan erossa, myös heidän mahdollisuutensa viettää aikaa yhdessä läheisesti väheni.

**Yhteisiin aktiviteetteihin** käytettyyn aikaan isän psyykkinen kuormittuneisuus oli yhteydessä lapsen lujatahtoisuuteen ja negatiiviseen emotionaalisuuteen negatiivisesti, jolloin isän kuormittuneisuus laski. Temperamenttipiirteistä positiivinen emotionaalisuus oli ainoa, jonka omavaikutus oli yhteydessä yhteisiin aktiviteetteihin käytettyyn aikaan. Tuloksien pohjalta näyttäytyi, että isä vietti lapsensa kanssa aikaa yhteisten aktiviteettien parissa todennäköisemmin, jos lapsi omasi positiivisen temperamenttipiirteen.

Taustamuuttujista lasten määrä oli tilastollisesti merkitsevästi negatiivisesti yhteydessä yhteisiin aktiviteetteihin käytettyyn aikaan. Mitä vähemmän lapsia oli perheessä, isä ja lapsi viettivät todennäköisemmin enemmän aikaa yhteisten aktiviteettien parissa.

Isän psyykkinen kuormittuneisuus ei ollut missään temperamenttipiirteen tutkimuksessa yhteydessä **Oppimisen ohjaukseen** käytettyyn aikaan. Myös mikään lapsen temperamenttipiirre ei ollut yhteydessä oppimisen ohjaukseen, paitsi negatiivinen emotionaalisuus yhdysvaikutus-muuttujan kautta. Yhdysvaikutusmuuttujan omavaikutus oli positiivinen ja siinä isän psyykkinen kuormittuneisuuden yhteyttä muunsi lapsen korkea negatiivinen emotionaalisuus. Tämä vahvistaa tuloksissa negatiivisen emotionaalisuuden syvemmissä

tarkastelussa, miten lapsen korkea negatiivinen emotionaalisuus on yhteydessä isän psyykkiseen kuormittuneisuuteen oppimisen ohjaukseen käytetyssä ajassa.

Taustamuuttujista lasten määrä oli negatiivisesti yhteydessä oppimisen ohjaukseen käytettyyn aikaan. Mitä vähemmän perheessä oli lapsia, sitä todennäköisemmin isä vietti lapsensa kanssa aikaa ohjaten lapsen oppimista.

## 8 POHDINTA

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli tuoda uutta tietoa siitä, miten lapsen temperamenttipiirteet (aktiivisuus, positiivinen emotionaalisuus, negatiivinen emotionaalisuus, sosiaalisuus, lujatahtoisuus) ovat yhteydessä työssäkäyvän isän psyykkiseen kuormittuneisuuteen. Tämän lisäksi tutkimuksessa selvitettiin, millaisia yhteisen ajan ulottuvuuksia isän ja lapsen yhteisessä ajassa ilmenee sekä miten isän psyykkinen kuormittuneisuus ja lapsen temperamenttipiirteet ovat yhteydessä noihin ulottuvuuksiin. Tutkimuksen tuloksista oli havaittavissa, että lapsen temperamentti oli yhteydessä sekä isän ja lapsen yhteisen ajan rakentumiseen että isän psyykkiseen kuormittuneisuuteen. Lapsen temperamenttipiirteet olivat yhteydessä isän psyykkiseen hyvinvointiin joko laskemalla tai nostamalla isän psyykkistä kuormittuneisuutta. Lapsen temperamenttipiirteet ja isän psyykkinen kuormittuneisuus olivat vaihtelevasti yhteydessä heidän yhteisen aikansa eri ulottuvuuksiin (läheisyys, yhteiset aktiviteetit, oppimisen ohjaus). Myös isän ja lapsen asumismuoto ja perheeseen kuuluvien lasten määrä olivat yhteydessä heidän yhteisen aikansa rakentumiseen.

### 8.1 Lapsen temperamenttipiirteiden yhteys isän psyykkiseen hyvinvointiin

Tämä tutkimus osoitti, että työskentelevät isät olivat vastaustensa perusteella yleisesti psyykkisesti hyvinvoivia. He olivat mielialaltaan positiivisia ja heidän psyykkinen kuormittuneisuutensa oli vähäistä. Isien psyykkistä hyvinvointia voi tukea lapsen kanssa vietetty aika, josta isät nauttivat. Osa isistä saattaa kokea alle 6-vuotiaiden lasten kanssa olemisen vähentävän stressiä, jolloin myös isyyys koetaan positiivisena asiana. (Meier ym. 2018; Musick, Meier & Flood 2016.) Isän psyykkisen hyvinvoinnin kokemus voi kuitenkin liittyä muihin asioihin kuin vain isyyteen. Tällöin hyvän psyykkisen hyvinvoinnin ja vähäisen kuormittuneisuuden tuntemuksen taustalla voivat olla esimerkiksi työelämässä

koetut onnistumiset. Vaikka isät kokivat itsensä vähän psyykkisesti kuormittuneiksi ja yleisesti psyykkisesti hyvinvoiviksi, niin aiemmissa tutkimuksissa (esim. Kontula 2018; Sorsa & Rotkirch 2020) on kuitenkin havaittu suomalaisten vanhempien kokevan yleensä psyykkistä kuormittuneisuutta työn ja perheen yhteensovittamisessa. Aiempien tutkimusten mukaan vanhemmat olivat toivoneet työpaikoilta ja valtiolta enemmän joustoa työn ja perheen yhteensovittamiseen, jotta heidän olisi helpompi viettää aikaa lastensa kanssa. Aiempien tutkimusten ja tämän tutkimuksen tulosten eroavaisuuksia voi osittain selittää se, että aiemmissa tutkimuksissa aineisto koostuu sekä työttömistä että työssäkäyvistä kaikenikäisten lasten molemmista vanhemmista, kun taas tässä tutkimuksessa aineisto rajautui koskemaan 4-vuotiaiden lasten työssäkäyviä isiä. Tulosten eroavaisuutta voi selittää myös Halmen (2009) tutkimuksessa havaittu ilmiö, että työttömällä isillä on yleisesti enemmän terveysongelmia ja psyykkistä kuormittuneisuutta kuin työssäkäyvillä isillä.

Tässä tutkimuksessa kaikki lapsen temperamenttipiirteet lujatahtoisuutta lukuun ottamatta olivat yhteydessä isän psyykkiseen kuormittuneisuuteen. Etenkin lapsen negatiivinen emotionaalisuus nosti isän kuormittuneisuutta merkitsevästi. Lapsen negatiivisen emotionaalisuuden yhteyttä isän psyykkiseen kuormittuneisuuteen voi selittää se, että isät kokivat mahdollisesti lapsen negatiiviset temperamenttipiirteet haastavaksi tekijäksi lapsen kanssa olemiselle. Vanhemmalla voi esimerkiksi herätä itsesyytöstä ja ahdistusta, jos hän kokee lapsensa haastavaksi ja joutuu sen vuoksi rajaamaan lapsensa toimintaa. Tiukkojen rajojen vetäminen tai niiden vähentäminen lapsen kanssa toimimisen helpottamiseksi saattaa olla vanhemman jaksamiselle rasittava tekijä. (Keltikangas-Järvinen 2004.)

Lapsen positiivinen emotionaalisuus laskee isän psyykkistä kuormittuneisuutta. Taustalla voi olla isän kokemus, että positiivisia tunteita ilmentävän lapsen kanssa on mahdollisesti helppo tehdä päätöksiä ja kompromisseja. Lapsen positiivisuuteen voidaan yhdistää lapsen taidot tunnistaa vanhempien tunteita kyky muokata oman temperamenttinsa ulosantia vanhemmalle sopivammaksi. Tällöin positiivisuus voidaan liittää näkemykseen lapsen helposta temperamen-

tista, jossa lapsi kommunikoi ja toimii vanhempien toivomalla tavalla arjessa. (Zarra-Nezhad 2016.)

Tuloksissa aktiivinen lapsi laskee myös isän kuormittuneisuutta. Aktiivinen lapsi voi laskea isän psyykkistä kuormittuneisuutta, jos lapsen aktiivisuus tarkoittaa sitä, että hän osaa toimia myös rohkeasti itsenäisesti. Lapsi voi osata toimia niin itsenäisesti, että isän ei tarvitse seurata lapsen toimintaa jatkuvasti, vaan hän voi tehdä samalla omia toimintojaan. (Cacciatore 2018.)

Myös lapsen sosiaalisuus laskee isän psyykkistä kuormittuneisuutta. Sosiaalisen lapsen kanssa yhteistyö ja neuvottelu arjessa mahdollisesti helpottuu, koska molemmat osapuolet osallistuvat keskusteluun (Zarra-Nezhad 2016). Lapsen lujatahtoisuus ei ollut yhteydessä isän psyykkisen kuormittuneisuuden kanssa. Yhtenä tekijänä taustalla voi olla isien selkeä näkemys siitä, miten lujatahtoisien lapsen kanssa toimitaan. Esimerkiksi Forehandin, Merchantin, Longin & Garain (2010) tutkimuksessa havaittiin vanhempien arvioivan vanhemmuuttaan lujatahtoisien lapsen kanssa eri tavoin, jos he olivat saaneet tukea lapsen kanssa toimimiseen. Lapsen kanssa toimiminen oli vanhemmille helpompaa, jos ongelmallisiin tilanteisiin oli saatu apua ja vanhemmalla oli samalla parempi käsitys lapsen käyttäytymisestä. Lapsen lujatahtoisuus ei siten vaikuttanut suoraan vanhempien psyykkiseen kuormittuneisuuteen.

## **8.2 Isän ja lapsen yhteisen ajan muotoutuminen**

Tämän tutkimuksen tulosten pohjalta isän ja lapsen yhteisen ajan merkitys rakentui läheisyydestä sekä yhdessä olemisesta ja tekemisestä. Isän sukupuolen takia hänen rooliinsa lasten hoitajana voidaan helposti nähdä vääränä tapana toimia eikä sitä yhdistetä klassiseen mieskuvaan (Jokinen 2005). Klassisen mieskuvan voidaan nähdä olevan yhteydessä ”mieselättäjämalliin”, jossa isä nähdään enemmän elättäjänä kuin hoivaajana (Salin, Ylikänkkö & Hakovirta 2018). Tässä tutkimuksessa ilmeni kuitenkin, että työssäkäyvät isät toimivat monipuolisesti lapsensa kanssa eikä heidän roolinsa perheessä ollut vain elättäjä. Isyyttä voidaan tarkastella myös Jouko Huttusen (1999) määrittelemästä

”perheiden isyys” -näkökulmasta, joka tarkoittaa isien omia näkemyksiä heidän omasta isyydestänsä. Vaikka isällä voi olla mielikuvia siitä, millaista isyys on ja mitä siltä odotetaan, niin viime kädessä kukin isä itse rakentaa oman kuvan isyydestään suhteessa omaan perheeseensä.

Tässä tutkimuksessa isän ja lapsen yhteinen aika muodosti kolme ulottuvuutta: Läheisyys, Yhteiset aktiviteetit ja Oppimisen ohjaus. Nämä ulottuvuudet tukivat myös muita tutkimuksia (mm. Aeasha, Halliburton & Humphrey 2013; Conner, Knight & Ross 1997; Halme 2009; Masciadrelli, Pleck & Stueve 2006), joissa oli havaittavissa, että isän ja lapsen yhteinen aika sisältää vahvasti myös tehtäväorientoituneisuutta, läheisyyttä, fyysistä leikkiä ja opettamista.

Tämän tutkimuksen tuloksista oli mielenkiintoista havaita, miten isän ja lapsen yhteisessä ajassa korostui heidän välisensä läheisyys. Tämä läheisyys ei kuitenkaan ole itsestäänselvyys vaan osa isistä voi kokea haasteita sen muodostamisessa. Monilla isillä saattaa olla vaikeuksia rakentaa vuorovaikutustilanteita pienen lapsensa kanssa toisin kuin lapsen äidillä, joka voi olla vuorovaikutuksessa lapseen jo raskauden ja imetyksen aikana. Isä voi kuitenkin luoda lapsensa yhteyden kosketuksen avulla ja välittää siten lapselleen omia tunteitaan. (Jämsä & Kalliomaa 2009.) Tulosten pohjalta näyttäytyi, että isät ovat rakentaneet läheisyyttä lapsensa kanssa fyysisesti esimerkiksi peuhaamalla ja hassutteleamalla heidän kanssaan toistuvasti viikon aikana. Lapsen sukupuoli ei ollut yhteydessä mihinkään yhteisen ajan ulottuvuuteen.

Läheisyys-ulottuvuus koostui isän ja lapsen keskustelemisesta sekä fyysisestä yhdessä tekemisestä. Isän psyykinen kuormittuneisuus laskee hänen viettäessään lapsensa kanssa läheistä aikaa. Vuorovaikutustilanteet ja läheisyys voivat näyttäytyä isille tapana sitoutua vahvemmin lapsensa arkeen. Lapsen arkeen sitoutuneet isät tuntevat enemmän tyytyväisyyttä omaa elämäänsä kohtaan ja heillä on esimerkiksi vähemmän psyykkisiä vaivoja kuin lapsen arkeen sitoutumattomilla ja etäillä isillä. (Eerola & Mykkänen 2014, 49-50.) Isyyteen sitoutumisen ominaisuuksina voidaan nähdä tietoinen oleminen lapsen kanssa sekä mahdollisuus vuorovaikutukseen. Osalle isistä huono omatunto saattaa syntyä, jos heillä ei ole tarpeeksi aikaa järjestää yhteisiä isä-lapsi-hetkiä.

(Mykkänen & Eerola 2011.) Lapsen kanssa vuorovaikutustilanteissa oleminen voi näyttäytyä isälle tavoiteltavana päämääränä, jossa lapsen kanssa oleminen on nautinnollista ja tukee isän psyykkistä hyvinvointia. Myös taustamuuttujista ”ei asu isän luona” oli negatiivisesti yhteydessä läheiseen aikaan. Isän ja lapsen asuessa erillään heidän yhteinen aikansa on vähäisempää, jonka takia läheisyyteen käytetty aika voi jäädä vähemmälle.

Isän ja lapsen yhteisen ajan ulottuvuuksista läheisyyteen sekä yhteisiin aktiviteetteihin oli yhteydessä temperamenttipiirteistä suoraan pelkästään lapsen positiivisen emotionaalisuus. Tätä tulosta tukee esimerkiksi Kivijärven, Rönkän & Hyväluoman (2009) artikkeli, jossa havaittiin, että vanhemman on helpompi toimia lapsen kanssa ja olla läsnä, jos vanhempi kokee lapsensa olevan positiivinen. Yhteisiin aktiviteetteihin käytetyssä ajassa osa väittämistä koski esimerkiksi maalaamista ja piirtämistä, jotka voidaan nähdä myös produktiivisena aikana. Lapsen produktiivisen ajan ja positiivisen emotionaalisuuden yhteyttä tuki myös Leinosen ja Sintosen (2014) tutkimus lapsen produktiivisuudesta ja aktiivisesta toimijuudesta päiväkodissa. Yhteiset päätökset, neuvottelu ja itsensä ilmaisu näkyivät lapsessa positiivisuutena, kun hän on päässyt olemaan aktiivinen toimija. (Leinonen & Sintonen 2014.)

Kun isän ja lapsen yhteisiin aktiviteetteihin käytettyä aikaa tarkasteltiin lapsen lujatahtoisuuden ja negatiivisen emotionaalisuuden kautta, isän psyykinen kuormittuneisuus oli negatiivisesti yhteydessä siihen. Isän yhteiset aktiviteetit lapsen kanssa, esimerkiksi piirtäminen tai maalaaminen yhdessä, ovat voineet vähentää isän kokemaa stressiä negatiivisesti emotionaalisen lapsen kanssa. Taiteellisuuden ja luovan työskentelyn on havaittu tuottavan mielihyvää ja laskevan stressiä, kun huomio on keskitetty positiivisiin ajatuksiin sen aikana (Curl 2008). Esimerkiksi piirtäminen siirtää mahdollisesti lapsen ajatuksia pois negatiivisista tunteista tai tukee niiden ilmaisua rakentavasti (mm. Caciatore 2018), jolloin lapsen kanssa toimiminen voi tuottaa positiivisia hetkiä myös isälle. Tämän tutkimuksen mukaan, lasten määrän laskiessa perheessä, käytettiin aikaa isän ja lapsen yhteisiin aktiviteetteihin sekä oppimisen ohjaukseen. Yhtenä tekijänä taustalla voi olla isän mahdollisuus viettää lapsensa kans-

sa enemmän yhteistä aikaa, jos perheessä on ollut vähemmän lapsia. Jos lapsia olisi perheessä enemmän, jakautuisi isän aika mahdollisesti enemmän lasten välillä, jolloin kahdenkeskinen aika jokaista lasta kohtaan vähenisi.

Oppimisen ohjaukseen käytetty aika ei ollut yhteydessä isän psyykkiseen kuormittuneisuuteen, eikä myöskään yksikään tutkimuksessa tarkastelluista lapsen temperamenttipiirteistä. Ainoastaan lapsen negatiivisen emotionaalisuus ja isän psyykinen kuormittuneisuus yhdessä oli yhteydessä oppimisen ohjaukseen. Lapsen korkea negatiivinen emotionaalisuus muunsi isän psyykkisen kuormittuneisuuden yhteyttä oppimisen ohjaukseen käytettyyn aikaan. Lapsen negatiivinen emotionaalisuus voi tuoda myös haasteita oppimisen ohjaukseen. Emotionaalisesti negatiivisen lapsen kanssa yhteisen ajan viettäminen voi olla haasteellista ja stressata vanhempaa, jolloin vanhempi välttää mahdollisesti haastavia tilanteita lapsensa kanssa (Crockenberg 2003). Oppimisen ohjaukseen käytetyssä ajan ulottuvuudessa yhteisen ajan viettotapana toimi tutustuminen lapsen kanssa numeroihin ja kirjaimiin, jotka saattavat olla vielä 4-vuotiaalle vaikeita käsiteltäviä aiheita. Mannerheimin lastensuojeluliiton (2013) mukaan 4-vuotiaasta lasta voivat kiinnostaa numerot, mutta hän ei pysty vielä käsittämään suuruusjärjestyksiä. Näissä tilanteissa isällä voi olla vaikeuksia luoda kiinnostusta aiheisiin tutustumiseen, jos aiheet ovat lapselle vaikeita käsittää.

### **8.3 Tutkimuksen vahvuudet ja rajoitteet**

Tutkimuksen aineistossa vastaajat valikoituivat 13 kunnasta eri puolilta Suomea. Tuloksia tarkasteltaessa on kuitenkin tärkeä havaita, että kunnat olivat suurimmaksi osaksi isoja kaupunkeja (yli 100 000 asukasta) eikä aineistossa ole sen takia tietoa maaseutualueilla asuvien isien näkemyksistä. Aineistossa vanhemmat edustavat yleisesti kuitenkin laajasti suomalaisissa kaupungeissa asuvia vanhempia. CHILDCARE- hankkeen aineiston kaikista isistä myös suurin osa oli pidemmälle kouluttautuneita (41 % ylempi yliopisto- tai korkeakoulututkinto, tutkijakoulutus), jolloin vähemmän kouluttautuneiden isien näkökulmat jäivät vähemmälle (Sulkanen ym. 2020). Tutkimuksessa vahvuutena voi-



daan nähdä, että isien lapset olivat syntyneet vuoden sisällä toisistaan, jolloin esimerkiksi isän ja lapsen välisessä yhteisessä ajassa toistuvat samanlaiset sen ikäiselle lapselle sopivat toiminnot isien taustoista huolimatta.

Tutkimuksessa vahvuutena voidaan nähdä myös sen ajankohtaisuus. Isyyttä on tarkasteltu 2000-luvulla tutkimuksissa eri näkökulmista (Aalto 2010; Halme 2009; Mykkänen & Aalto 2010) ja aihe ovat olleet myös mediassa esillä viime vuosina etenkin perhevapaata sekä isän ja lapsen välisiä aikoja koskevis- sa keskusteluissa (Hanifi & Pääkkönen 2019; Koivisto 2018; Raivio 2017). Tutkimuksen rajoitteena voidaan puolestaan nähdä tutkimuksen aineiston isien pieni määrä (n= 543), ja se, että osa kyselyyn osallistuneista ei ollut vastannut kaikkiin kyselyn kysymyksiin.

Tutkimuksen tuloksia arvioidessa on tärkeää muistaa, että kyselyaineisto perustui poikkileikkausaineistoon. Poikkileikkausaineiston vuoksi tutkimuksesta on vaikea tehdä päätelmiä kausaalisuudesta. Aineiston ollessa kerättyinä yhtenä ajankohtana se ei anna tietoa tutkittujen asioiden järjestyksestä tai tapahtumien kulusta. (Levin 2006.) Kuitenkin muuttujien välisiä yhteyksiä sekä niiden eroavaisuuksia voidaan tarkastella edellisten tutkimusten valossa. Tuloksia tarkasteltaessa on tärkeä myös havaita, että aineisto perustui täysin isän näkemys- siin itsestään ja lapsestaan. Huoltajien näkemykset lapsen temperamentista ja esimerkiksi sen yhteydet psyykkiseen kuormittuneisuuteen voivat poiketa toisistaan riippuen heidän suhteestaan lapseen.

## 8.4 Jatkotutkimushaasteet

Tämän tutkimuksen tulokset antoivat suuntaa lapsen temperamentin yhteydes- tä isän psyykkiseen hyvinvointiin sekä siihen, miten ne ovat yhteydessä isän ja lapsen yhteisen ajan ulottuvuuksiin. Tätä tutkimusta voisi jatkaa keräämällä tietoa eri ikäisten lasten isiltä ja selvittää, miten lapsen temperamenttipiirteiden yhteydet isän psyykkiseen hyvinvointiin muuttuvat lapsen iän myötä. Jatkotut- kimuksissa olisi myös mielenkiintoista selvittää, millaisina isinä isät näkevät itsensä omien vastaustensa pohjalta ja kuinka paljon vallitsevat isyyden kult-

tuuriset kuvat vaikuttavat heidän tapaansa toimia lastensa kanssa. Tällä jatkotutkimuksella voitaisiin saada lisää tietoa isien mahdollisista isyyden malleista, joita he arvostavat. Samalla voisi vertailla miten isien vastaukset eroavat mahdollisista isyyden malleista.

Tutkimusaineistoa olisi mielenkiintoista vertailla työssäkäyvien äitien täyttämiin kyselyihin ja selvittää, miten isän ja äidin näkemykset eroavat toisistaan. Jatkotutkimuksissa voisi tarkastella myös, miten äidin ja isän viettämät perhevapaat vaikuttavat heidän psyykkiseen hyvinvointinsa, lapsensa temperamentin ja heidän yhteisen aikansa arviointiin. Esimerkiksi, miten perhevapaiden viettäminen vaikuttaa vanhempien näkemyksiin ja miten eri perhevapaita viettävien vanhempien näkemykset eroavat toisistaan. Tässä tutkimuksessa ilmeni isän asumismuodon merkitys lapsen ja isän yhteisen ajan järjestymiselle, jolloin asumismuoto olisi myös itsessään mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe. Jatkotutkimuksessa voisi syventyä tarkastelemaan isän hyvinvoinnin ja lapsen kanssa vietetyn ajan eroavaisuuksia isän asumismuodon mukaan. Myös lapsen näkökulma ja kokemukset työskentelevän isänsä kanssa vietetyistä yhteisistä hetkistä olisivat mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe.

Tarkastelemalla jatkotutkimuksissa syvemmin lapsen temperamentti- ja isän psyykkisen hyvinvoinnin yhteyttä, voitaisiin saada lisää tietoa niiden yhteydestä toisiinsa. Esimerkiksi, miten lapsen eri temperamentti- ja isän psyykkisen hyvinvointia tai miten ne vaikuttavat isän kokemaan hyvinvoinnin ylläpitämiseen arjessa. Nämä jatkotutkimukset antaisivat mahdollisesti enemmän tietoa isän ja lapsen välisestä suhteesta sekä tekijöistä, jotka ovat yhteydessä siihen. Näiden jatkotutkimusten avulla voitaisiin saada tärkeää tietoa siitä, miten isän ja lapsen välistä suhdetta voisi vahvistaa sekä siitä, mitkä tekijät heikentävät sitä.

## 8.5 Lopuksi

Tämä tutkimus tuo lisää tietoa lapsen temperamentin yhteydestä työssäkäyvän isän psyykkisen kuormittuneisuuteen ja siitä, miten ne ovat yhteydessä heidän

yhteisen aikansa rakentumiseen. Aiemmissä tutkimuksissa on tarkasteltu vanhemman psyykkisen kuormittuneisuuden yhteyttä lapsen temperamenttiin (esim. Coplan ym. 2003; Conners ym. 2006; Forehand ym. 2010; Zarra-Nezhad 2016), mutta tutkittavina ovat olleet yleisesti joko isien ja äitien tai pelkästään äitien kuormittuneisuudet (esim. Laukkanen ym. 2014). Näin ollen psyykkistä kuormittuneisuutta tarkasteltaessa tutkittavien rajauksena ovat toimineet harvoin pelkästään työskentelevät isät. Jos pelkästään työskentelevät isät ovat olleet tutkimuksen kohteena (esim. Lammi-Taskula & Salmi 2014), tarkastelu on kiinnittynyt lähinnä siihen, millaisena isät näkevät oman isyytensä.

Aiemmissä isän ja lapsen yhteistä aikaa koskevissa tutkimuksissa (esim. Aeasha, Halliburton & Humphrey 2013; Conner, Knight & Ross 1997; Halme 2009; Masciadrelli, Pleck & Stueve 2006) yhteinen aika on nähty erilaisina yksittäisinä toimintoina, mutta niitä ei jaoteltu omiin ulottuvuuksiinsa. Tässä tutkimuksessa nimetyt ulottuvuudet (Läheisyys, Yhteiset aktiviteetit ja Oppimisen ohjaus) antavat suuntaa siitä, millaisiin ryhmiin isän ja hänen 4-vuotiaan lapsensa yhteinen aika voidaan jakaa. Isän kuormittuneisuuden ja lapsen temperamentin yhteyksiä heidän yhteisen aikansa rakentumiseen on tarkasteltu aiemmissä tutkimuksissa (esim. Crockenberg 2003; Halme 2009; Kivijärvi, Rönkä & Hyväluoma 2009), mutta niiden yhdysvaikutusta ei olla tarkasteltu. Tämän tutkimuksen tulokset antavat uutta tietoa siitä, miten lapsen temperamentti voi muuntaa isän kuormittuneisuuden yhteyttä heidän yhteisen aikansa rakentumiseen.

Tämän tutkimuksen tuloksista on johdettavissa työskentelevien isien näkemyksiä heidän omasta psyykkisestä kuormittuneisuudesta ja siitä, miten lapsen temperamentinpiirteet voivat olla yhteydessä siihen. Nämä tulokset auttavat ymmärtämään, miten suuri merkitys lapsen temperamentilla voi olla isän ja lapsen yhteisen ajan rakentumisessa.

Tämän tutkimuksen tulosten avulla pystytään mahdollisesti helpommin tunnistamaan isän psyykkiseen kuormittuneisuuteen yhteydessä olevia tekijöitä. Kehittämällä näiden tietojen pohjalta uusia toimintatapoja ja apukeinoja isän psyykkisen kuormittuneisuuden vähentämiseen, voidaan

samalla varmistaa, että lapsiperheissä isällä riittää energiaa lapsen arjen tukemiseen. Näiden uusien toimintatapojen ja apukeinojen avulla voidaan auttaa luomaan vahva kasvuympäristö lapselle, jossa isät ovat psyykkisesti hyvinvoivia ja sitoutuneita lapsen arkeen.

## LÄHTEET

- Aalto, I. 2010. Katsaus isyyden historiaan sääty-yhteiskunnasta nykyaikaan. Teoksessa J. Mykkänen & I. Aalto (toim.) Isyyden ihanteet, arki ja kokemukset: Raportti isyyden tutkimuksesta Suomessa. Nuorisotutkimus verkosto. Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 34.
- Aeasha, J., Halliburton, A., & Humphrey, J. (2013). Child-mother and child father play interaction patterns with preschoolers. *Early Child Development and Care* 183: 3-4, s. 483-497.
- Attila, H. & Pietiläinen, M. & Keski-Petäjä, M. & Hokka, P. & Nieminen, M. (2018) Tasa-arvobarometri 2017. Julkaisuja 8/2018. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Buss, A., & Plomin, R. (1984). *Temperament: Early Developing Personality Traits*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum.
- Cacciatore, R. (2018). *Kiukkukirja. Aggressiokasvattajan käsikirja- vauvasta kouluikään*. Väestöliitto.
- Conner, D., Knight, D. & Cross, D. (1997). Mothers' and fathers' scaffolding of their 2-year-olds-during problem-solving and literacy interactions. *British Journal of Developmental Psychology* Vol. 15 (3), 323-338.
- Conners, N., Edwards, M. & Grant, A. (2006). *An Evaluation of a Parenting Class Curriculum for Parents of Young Children: Parenting the Strong-Willed Child*. Arkansas: Springer Science + Business Media, LLC.
- Coplan, R. J., Bowker, A. & Cooper, S. M. (2003). Parenting daily hassles, child temperament and social adjustment in preschool. *Early Childhood Research Quarterly* 18 (3), s. 376-395.
- Coplan, R., Closson, L. & Arbeau, K. (2007.). Gender differences in the behavioral associates of loneliness and social dissatisfaction in kindergarten E-julkaisu. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* vol.48, s. 988-995.

- Crockenberg, S. (2003). Rescuing the Baby From the Bathwater: How Gender and Temperament (May) Influence How Child Care Affects Child Development. *Child Development* Vol. 74 (4), s. 1034-1038.
- Curl, K. (2008) Assessing Stress Reduction as a Function of Artistic Creation and Cognitive Focus, *Art Therapy: Journal of the American Art Therapy Association*, Vol. 25 No. 4, s. 164-169
- Dolan, P., Peasgood, D. & White, M. (2008). Do we really know what makes us happy? A review of the economic literature on the factors associated with subjective well-being. *Journal of Economic Psychology* vol 29, issue 1, s. 94-122.
- Eerola, P. & Mykkänen, J. (2014). *Isyyskokemusten jäljillä*. Teoksessa P. Eerola;& J. Mykkänen, *Isän kokemus*. Helsinki: Gaudeamus.s. 7-18
- Else-Quest, N., Hyde, J., Goldsmith, H. & Van Hulle, C. (2006). Gender differences in Temperament: A Meta-Analysis. *Psychological Bulletin* 132, 33-72.
- Forehand, R. L., Merchant, M. J., Long, N. & Garai, E. (2010). An Examination of Parenting the Strong-Willed Child as Bibliotherapy for Parents. *Behavior Modification*, 34(1), s. 57-76.
- Gauthier, A., Smeeding, T & Furstenberg, F. (2004) Are Parents Investing Less Time in Children? Trends in Selected Industrialized Countries. Teoksessa *Population and Development Review* Vol 30, issue 4.
- Hakovirta, M. & Broberg, M. (2014) *Isyys eron jälkeen*. Teoksessa Eerola, P. & Mykkänen, J. (toim.) *Isän kokemus*. Helsinki: Gaudeamus
- Halme, N. (2009). *Isän ja leikki-ikäisen lapsen yhdessä olo*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hanifi, R., Pääkkönen, H. (2019) *Isälle koti ja perhe tärkeintä-lasten kanssa etenkin liikutaan*. [www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2019/isalle-koti-ja-perhe-tarkeinta-lasten-kanssa-etenkin-liikutaan/](http://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2019/isalle-koti-ja-perhe-tarkeinta-lasten-kanssa-etenkin-liikutaan/)
- luettu 29.6.2020
- Huttunen, J. (1999). *Muuttunut ja muuttuva isyys*. Teoksessa A. Jokinen, *Mies ja muutos*. Tampere: Yliopistopaino. s. 169-193

- Jokinen, E. (2005). *Aikuisten arki*. Helsinki: Gaudeamus
- Jokinen, K. (2017). *Ydinperheestä monimuotoisiin perheisiin*. Teoksessa M. Hytönen;& A. Anttonen, *Perhe ja avioliitto muutoksessa*. Kirkon tutkimuskeskus. s. 126-146
- Jokivuori, P. & Hietala, R. (2007). *Määrällisiä tarinoita; monimuuttujamenetelmien käyttö ja tulkinta- e kirja*. Docendo Oy.
- Jämsä, J. & Kalliomaa, S. (2009). *Isyyden kielletyt tunteet*. Väestöliitto. Helsinki: Vammalan kirjapaino.
- Kagan, J. & Snidman, N. (1991). *Temperamental Factors in Human Development*. *American Psychologist* 46 (8), 856-862. Pubmed
- Kagan, J. & Snidman, N. (2004). *The Long Shadow Of Temperament*. Lontoo: The belknap press of harvard university press.
- Kekkonen, M., Rönkä, A., Laakso, M.-L., Tammelin, M. & Malinen, K. (2014). *Lapsiperheet 24/7-taloudessa*. Teoksessa J. Lammi-Taskula;& S. Karvonen, *Lapsiperheiden hyvinvointi 2014 Teema 21*. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus. s. 52-69
- Keltikangas-Järvinen, L. (2004). *Temperamentti, ihmisen yksilöllisyys*. Juva: Wsoy.
- Keltikangas-Järvinen, L. (2011). *Temperamentti ja koulumenestys*. WSOY.
- Keltikangas-Järvinen, L., Räikkönen, K. & Puttonen, S. (2001). *Onko luonto oikeudenmukainen? Synnynnäinen temperamentti ja stressinsietokyky*. *Tieteessä tapahtuu* 19 (1).
- Kerkkänen, H. & Säävälä, M. (2015). *Maahanmuuttajien psyykkistä hyvinvointia ja mielenterveyttä edistävät tekijät ja palvelut Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 40/2015*.
- Kestilä, LK., Koskinen, S., Kestilä, L., Suvisaari, J., Aalto-Setälä, T. & Aro, H. (2007). *Nuorten aikuisten psyykinen oireilu: riskitekijät ja terveyspalveluiden käyttö*. *Alkuperäistutkimus* 43/2007 vsk 62, s. 3979-3986.
- Kiikkala, I. (2007) *Henkinen pahoinvointi – Uusi ja kasvava haaste?* Teoksessa Vuorenkoski, L; Konttinen, M; Sinkkonen, M (toim.) *Signaaleja*. Stakesin tulevaisuusraportti 2007. Helsinki: Valopaino Oy, s. 33-41

- Kivijärvi, S. & Rönkä, A. & Hyväluoma, J. (2009) Vanhemmuus arjessa: neuvottelua, hässäköitä ja hassuttelua. Teoksessa Anna Rönkä & Ulla Kinnunen (toim.) Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-kustannus, s. 47–68.
- Kontula, O. (2018). 2020-luvun perhepolitiikkaa. Katsauksia E52.
- Koivisto, M. (2018). Isät kotiin ja äidit töihin - hallitus on kasvattamassa isien osuutta perhevapaista. <https://yle.fi/uutiset/3-10004837> Luettu 29.6.2020
- Kuronen, M. & Hokkanen, T. (2008). Vanhemmuuspuhe ja sukupuolen tutkimisen vaikeus. Teoksessa E. Sévon;& M. Notko, Perhesuhteet puntarissa. Helsinki: Gaudeamus. s. 27-42
- Lammi-Taskula, J. & Salmi, M. (2014). Isät, työ ja perhe. Teoksessa P. Eerola;& J. Mykkänen, Isän kokemus. Helsinki: Gaudeamus Oy. s. 75-90
- Laukkanen, J., Ojansuu, U., Tolvanen, A., Alatupa, S. & Aunola, K. (2014). Child's Difficult Temperament and Mothers' Parenting Styles. *Journal of Child and Family Studies* Vol.23 (2), s. 312-323.
- Leinonen, J. & Sintonen, S. (2014). Productive participation – Children as Active Media Producers in Kindergarten. *Nordic Journal of Digital Literacy*, vol. 9, Nr. 3. Universitetsforlaget.
- Levin, K. (2006) Study design III: Cross-sectional studies. *Evidence-Based Dentistry* Vol.7(1), s. 24-25.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto (2013). Lapsi eri ikävuosina. 4-vuotias. Onni löytyy arjesta. ESA print oy
- Martin, R. (2014). Survey of Children's Individual Differences. User's Manual: Researchers.
- Masciadrelli, B., Pleck, J. & Stueve, J. (2006). Fathers' Role Model Perceptions: Themes and Linkages with Involvement. *Men and Masculinities* Vol 91 (1), s. 23-34.
- Meadows, S. O. (2009). Family Structure and Fathers' Well-Being: Trajectories of Mental Health and Self-Rated Health. *Journal of Health and Social Behavior*, 50(2), s. 115–131.



- Meier, A., Musick, K., Fischer, J. & Flood, S. (2018). Mothers' and Fathers' Well-Being in Parenting Across the Arch of Child Development. *Journal of Marriage and Family*, 80(4), s. 992-1004.
- Metsämuuronen, J. (2006, 2011). Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Miettinen, A. & Rotkirch, A. (2012). Yhteistä aikaa etsimässä. Lapsiperheiden ajankäyttö 2000-luvulla. Teoksessa *Perhebarometri*. Helsinki: Väestöliitto ry.
- Milkie, M., Kendig, S., Nomaguchi, K. & Kathleen, D. (2010). Time with Children, Children's Well-Being, and Work-Family Balance Among Employed Parents. *Journal of Marriage and Family* vol 72. issue 5, s. 1329-1343.
- Morgan, J., Shaw, D., Olino, T. (2012) Differential Susceptibility Effects: The interaction of Negative Emotionality and Sibling Relationship Quality on Childhood Internalizing Problems and Social Skills. *Journal of Abnormal Child Psychology* 40 (6).
- Musick, K., Meier, A. & Flood, S. (2016). How Parents Fare: Mothers' and Fathers' Subjective Well-Being in Time With Children. Teoksessa *American Sociological Review* 81. American Sociological Association. s. 1069-1095
- Mykkänen, J. (2014) Isäksi tulon monet polut. Teoksessa P. Eerola; & J. Mykkänen, *Isän kokemus*. Helsinki: Gaudeamus Oy. s. 32-48
- Mykkänen, J. & Aalto, I. (2010). Isyyden ihanteet, arki ja kokemukset. *Nuorisotutkimusseura Verkkojulkaisuja* 34.
- Mykkänen, J. & Eerola, P. (2011). Sitoutuminen ja vastuu isyyden alussa. Teoksessa P. Eerola & J. Mykkänen, *Isän kokemus*. Helsinki: Gaudeamus Oy. s. 49-64
- Nenonen, T., Leeman, L., Härkänen, T., Tyyni, U., Kaikkonen, R., Koskinen, S. & Kotiranta, P.-L. (2011). Terveys- ja hyvinvointivaikutukset - lähtötason tilanne 2009-2010. Teoksessa T. j. laitos, *Työllisyys, terveys ja*

- hyvinvointi. Paltamon työllistämismallin arviointitutkimus 2009-2013. Helsinki.
- Närvi, J. (2014) Hoivaisuus epävarmassa työelämässä. Teoksessa P. Eerola & J. Mykkänen, Isän kokemus. Helsinki: Gaudeamus Oy, s. 91-113
- Oikeusministeriö. (13. tammikuu 2015/11). Isyyslaki.
- Oinas, T. (2010). Sukupuolten välinen kotityönjako kahden ansaitsijan perheissä. Jyväskylän yliopisto.
- Paajanen, P. (2001). Lasten vapaa-aika huoltajan silmin. Teoksessa Perhebarometri 2001. Väestöliitto.
- Paajanen, P. (2006). Päivisin leiväntuoja, iltaisin hoivaisä. Alle 3- vuotiaiden esikoislasten isien näkemyksiä ja kokemuksia isyydestä. Teoksessa Perhebarometri 2004. Väestöliitto
- Palkovitz, R., Copes, M. & Woolfolk, T. (2001). It's like... You Discover a New Sense of Being. Involved Fathering As an Evoker of Adult Development. Teoksessa J. Banister, Men and Masculinities. Sage Publications. s. 49-69
- Partonen, T. (2020). Epäsäännöllinen työaika ja vuorotyö. Lääkärikirja Duodecim.
- Raivio, P. 2017. Miltä kuulostaisi nykyistä pidempi isyysvapaa? Komissio haluaa perhevapaat myös Euroopan isille. <https://yle.fi/uutiset/3-9583507-> Luettu 29.6.2020
- Renk, K., Scott, S., Weaver, R., Lauer, B., Middleton, M. & White, R. (2011). The importance of Fathers and play. Teoksessa C. Leyton, Fatherhood. Roles, Responsibilities and Rewards. New York: Nova Science Publishers. s. 1-28
- Rosenberg, J. & Wilcox, W. (2006). The Importance of Fathers in the Healthy Development of Children. U.S Department of Health and Human Services.
- Rothbart, M., Ahadi, S., Hershey, K. & Fisher, P. (2001). Investigations of Temperament at Three to Seven Years: The Children's Behavior Questionnaire. Child development Vol.72(5), s. 1394-1408.

- Rothbart, M. & Derryberry, D. (1981). Development of individual differences in temperament. *Advances in Developmental Psychology*, Vol 1. Earlbaum, s. 33-86.
- Salin, M., Ylikänkkö, M. & Hakovirta, M. (2018). How to Divide Paid Work and Unpaid Care between Parents? Comparison of Attitudes in 22 Western Countries. *Social Sciences* 7(10).
- Saudino, K. J., Wertz, A. E., Gagne, J. R., & Chawla, S. (2004). Night and Day: Are Siblings as Different in Temperament as Parents Say They Are? *Journal of Personality and Social Psychology*, 87(5), s. 698–706
- Shiner, R. L., Buss, K. A., McClowry, S. G., Putnam, S. P., Saudino, K. J. & Zentner, M. (2012). What is temperament now? assessing progress in temperament research on the Twenty-Fifth anniversary of goldsmith. *Child Development Perspectives*, 6(4), s. 436-444.
- Sodermans, A. (2013) Parenting apart together. Studies on joint physical custody arrangements in Flanders. *Faculteit Sociale Wetenschappen*, KU Leuven.
- Sorsa, T. & Rotkirch, A. (2020). Työ ja perhe ne yhteen sopii? Vanhemmuuden ja työn yhteensovittaminen suomalaisissa lapsiperheissä. *Perhebarometri 2020*. Helsinki: Väestöliitto ry, Väestöntutkimuslaitos.
- Sulkanen, M; Närvi, J; Kuusiholma, J; Lammi-Taskula, J; Räikkönen, E & Alasuutari, M (2020). Varhaiskasvatus- ja lastenhoitoratkaisut neljävuotiaiden lasten perheissä. *CHILDCARE- kyselytutkimuksen 2019 perustulokset*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Sutela, H. & Lehto, A.-M. (2014). Työolojen muutokset 1977-2013. *Tilastokeskus*.
- Tabachnik, B. G. & Fidell, L. S. (2001). *Using multivariate statistics*. Boston: Allyn and Bacon.
- Thomas, A. & Chess, S. (1977). *Temperament and Development*. New York: Brunel/ Mazel inc.
- Tilastokeskus. (2018). *Perheet ja työt vuonna 2018*. Työvoimatutkimus.
- Tuovinen, P. (2014). *Isyys yksinhuoltajaisien kertomana*. Teoksessa P. Eerola;& J. Mykkänen, *Isän kokemus*. Helsinki: Gaudeamus. s. 127-142

- Vaarama, M., Moisio, P. & Karvonen, S. (2010). Suomalaisten hyvinvointi 2010. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.
- Veit, C., & Ware, J. (1983). The Structure of Psychological Distress and Well-Being in General Populations. *Journal Of Consulting and Clinical Psychology* 51 (5), s. 730-742.
- Vuori, J. (2001). Äidit, isät ja ammattilaiset: sukupuoli, toisto ja muunnellut asiantuntijoiden kirjoituksissa. Tampere: Tampere University Press.
- Väänänen, R. (2013). Perheen rakenteen, dynamiikan ja arvojen merkitys lapsen psyykkiselle hyvinvoinnille. Väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto. Dissertations in Social Sciences and Business Studies no 68.
- Ünivar, P. (2011). The Changing Role of Fathers. Teoksessa C. Leyton, *Fatherhood: Roles, Responsibilities and Rewards*. New York: Nova Science Publishers. s. 125-147
- Ware, J., Snow, K., Kosinski, M. & Gandek, B. (1993). SF36 Health Survey: Manual and Interpretation Guide. Boston: The Health Institute.
- World Health Organization (2004) Promoting mental health : concepts, emerging evidence, practice : summary report / a report from the World Health Organization, Department of Mental Health and Substance Abuse in collaboration with the Victorian Health Promotion Foundation (VicHealth) and the University of Melbourne.
- Winter, J & Dodou, D (2011) Factor recovery by principal axis factoring and maximum likelihood factor analysis as a function of factor pattern and sample size. *Journal of Applied Statistics* 39 (4),s. 695-710
- Zarra-Nezhad, M. (2016). The Joint Effects of Parenting Styles and The Child's Temperamental Characteristics in Children's Social-Emotional Development. Jyväskylä: University of Jyväskylä.

## LIITTEET

### Liite 1. Varhaiskasvatuskysely 2019 kohta 52

Varhaiskasvatuskyselyn 2019 kohdan 52. väittämät:

Kuinka monta kertaa viimeisen viikon aikana sinä olet tehnyt seuraavia asioita 4- vuotiaan lapsen kanssa?

1. Lukenut lapselle kirjaa
2. Kertonut lapselle mielikuvitustarinan
3. Piirtänyt tai askarrellut
4. Laulanut, tanssinut, tai tehnyt jotain muuta musiikillista toimintaa
5. Leikkinyt tai pelannut lautapelejä sisällä
6. Tehnyt kotiaskareita (esim. ruokaa, siivonnut tai huolehtinut lemmikeistä)
7. Käynyt ulkoilemassa (esim. pyöräilemässä, leikkipuistossa tai kävelyllä, omalla pihalla leikkimässä tms.)
8. Ohjannut lapsen kiinnostusta kirjaimiin
9. Ohjannut lapsen kiinnostusta numeroihin ja/tai eri muotoihin (ympyrä, neliö jne.)
10. Käyttänyt tietokonetta, tablettia ja/tai puhelinta
11. Tehnyt sotkuisia asioita, esim. maalannut
12. Vienyt lasta maksullisiin toimintoihin kodin ulkopuolelle (esim. tanssitunnille, uimaan, muskariin, voimistelemaan tms.)
13. Jutellut lapsen kanssa lapsen kuulumisista ja päivän tapahtumista
14. Pitänyt lasta sylissä, silittänyt tai hellitellyt
15. Kuunnellut ja huomionnut lapsen mielipiteen
16. Hassutellut/peuhannut lapsen kanssa

## Liite 2. Muuttujien tiedot

Isän ja lapsen yhteisen ajan ulottuvuuksien, isän kuormittuneisuuden, temperamenttipiirteiden, taustamuuttujien ja yhdysvaikutusmuuttujien kuvailevat tiedot ja muuttujien väliset korrelaatiot (N= 543)

Muuttujat	Ka (Kh)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10 <sup>a</sup>	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Läheisyys	5.41 (1.70)	1																		
Yhteiset aktiviteetit	1.70 (1.2)	.41**	1																	
Oppimisen ohjaus	2.2 (2,10)	.35**	.54**	1																
Isän kuormittuneisuus <sup>e</sup>	2.28 (.73)	-.15**	-.09*	-.00	1															
Aktiivisuus <sup>e</sup>	5.43 (.82)	.01*	.08	-.00	-.17**	1														
Negatiivinen emotionaalisuus <sup>e</sup>	4.01 (.99)	-.01	-.01	-.02	.18**	-.01	1													
Sosiaalisuus <sup>e</sup>	5.16 (1.00)	.05	.03	-.06	-.12**	.48**	-.06	1												
Vahvatahtoisuus <sup>e</sup>	4.89 (.97)	.1*	.04	.03	.08	.26**	.55**	.11*	1											
Positiivinen emotionaalisuus <sup>e</sup>	5.39 (.72)	.13**	.14**	-.02	-.25**	.56**	-.16**	.46**	-.00	1										
Isän työaika <sup>a</sup>	-	-.07	-.01	-.01	.08	.02	-.04	-.02	-.04	.06	1									
Asumismuoto a (lapsi asuu isän kanssa yhdessä)	-	.03	.02	.03	-.09	.00	-.1	.00	-.05	.01	-.09*	1								

(jatkuu)

## Liite 2. Muuttujien tiedot (jatkuu)

Asumismuoto b (lapsi asuu erillään isästä)	.-	-.22**	-.04	-.04	.14**	.02	-.02	.03	-.03	.00	.08	-.02	1							
Lapsen sukupuoli <sup>a</sup>	-	-.05	-.02	-.07	-.02	-.08	-.01	.05	-.00	.05	-.05	.02	.01	1						
Lapsen lasten määrä	2.08 (1.05)	-.05	-.19**	-.17**	-.03	-.02	-.07	.05	-.04	.01	.09	-.09	-.11*	-.00	1					
Kuormittuneisuuden ja aktiivisuuden yhdysvaikutus muuttuja <sup>c</sup>	-.17 (1.01)	.12**	.05	.09*	-.04	.00	-.02	.03	-.00	.03	-.05	.06	-.04	.01	-.01	1				
Kuormittuneisuuden ja positiivisuuden yhdysvaikutus muuttuja <sup>c</sup>	-.24 (1.05)	.09*	.03	.08	-.2**	.02	-.06	.01	-.06	.09	-.06	.04	-.00	-.05	-.02	.40**	1			
Kuormittuneisuuden ja negatiivisen emotionaalisuuden yhdysvaikutus muuttuja <sup>d</sup>	.17 (.93)	-.02	.03	.11*	.07	-.03	-.11*	-.03	-.04	-.07	.02	.01	-.06	-.08	.07	-.06	-.22**	1		
Kuormittuneisuuden ja sosiaalisuuden yhdysvaikutus muuttuja <sup>c</sup>	-.12 (.96)	.12**	.05	.08	-.04	.03	-.03	-.06	-.02	.01	-.03	.03	-.05	-.06	-.04	.53**	.50**	-.17**	1	
Kuormittuneisuuden ja vahvatahtoisuuden yhdysvaikutus muuttuja <sup>c</sup>	.08 (1.00)	.1*	.01	.06	.03	-.01	-.03	-.02	.00	-.06	-.03	.03	-.09*	-.01	.01	.28**	-.11**	.46*	.01	1

\*p < .05 \*\*p < .01

<sup>a</sup>= työaika (1= säännölliseen päivätyöhön, 2= epäsäännölliseen (vuorotyö, säännöllinen ilta-, yö-, aamu tai viikonlopputyö))

<sup>b</sup>= asumismuoto (1= lapsi ja isä asuvat yhdessä (Vanhemmat asuvat yhdessä ja lapsi asuu vanhempien kanssa, vanhemmat asuvat erillään ja lapsi asuu pääasiassa tai pelkästään minun luonani, olen lapsen ainoa vanhempi ja lapsi asuu kanssani) 2= lapsi asuu vuoroviikoin isän luona (Vanhemmat asuvat erillään ja lapsi asuu vuoroviikoin tai yhtä paljon kummankin vanhemman luona) tai

3= lapsi ja isä asuvat erillään (Vanhemmat asuvat erillään ja lapsi asuu pääasiassa tai pelkästään toisen vanhemman luona, lapsi asuu muussa paikassa (esimerkiksi sukulaisen luona tai sijaisperheessä, muu mikä?)

$c$  = sukupuoli (0=poika, 1=tyttö)

$d$ =standardisoitujen muuttujien summamuuttuja

$e$ = standardisoitu muuttuja